

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه های صدای آمریکا و العربیه درباره نقش جمهوری اسلامی ایران در تحولات خاورمیانه (۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ م)

علی دازابی*، حسن بشیر**، رامین شمسایی نیا[✉]

چکیده:

این پژوهش به مقایسه گفتمان خبری سایت های فارسی صدای آمریکا و العربیه درباره نقش ج.ا. ایران در تحولات خاورمیانه در سال های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ م پرداخته تا ضمن کشف و بررسی گفتمان هر یک از این دو رسانه، در این باره، شباهت ها و تفاوت های گفتمان این دو رسانه نیز بررسی شود. برای دستیابی به این اهداف، از الگوی عملیاتی تحلیل گفتمان (PDAM) که توسعه روش فرکلاف است، استفاده شد. در این پژوهش از نظریه های برجسته سازی، چارچوب سازی، بازنمایی و دیپلماسی رسانه ای استفاده شده است. یافته های این پژوهش نشان می دهد که دال های مرکزی گفتمان سایت فارسی صدای آمریکا درباره جایگاه ایران در تحولات خاورمیانه عبارتند از: بیداری اسلامی و قرائت منفعت طلبانه ایران از این تحولات، وحشت سازی روی کارآمدن اسلام گرایانی شبیه ایران در منطقه، منجی سازی از آمریکا در برابر تهدید منطقه ای ایران، القاء تنش روزافزون و جنگ قدرت میان ایران و دولت های عربی، تحریک شیعیان برای مقابله با سیاست های ج.ا. ایران، ایران هراسی، اعتبارزدایی از بیانات مقامات ج.ا.ا، منفورسازی الگوی حکومت داری ج.ا. ایران و برجسته سازی الگوی ترکیه. همچنین دال های مرکزی گفتمان سایت فارسی العربیه عبارتند از: نفی تأثیرپذیری این قیام ها از انقلاب ایران، بیداری اسلامی توهم ایران است، ایجاد فتنه مذهبی راهبرد ایران برای تضعیف دولت های عربی، شبیه سازی ج.ا. ایران به نظام های دیکتاتوری ساقط شده منطقه، تحریک مخالفان برای انقلاب علیه ج.ا. ایران با الگوگیری از بهار عربی، ضرورت سازی اتحاد دولت های عربی در برابر خطر ایران و شیعه هراسی.

کلیدواژه ها: تحلیل گفتمان، خاورمیانه، بیداری اسلامی، صدای آمریکا، العربیه

* استادیار دانشگاه صداوسیما

** دانشیار گروه معارف اسلامی، فرهنگ و ارتباطات دانشگاه امام صادق (ع)

Email: shamsaei.r@gmail.com

[✉] دانشجوی دکتری علوم ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی

مقدمه و طرح مسئله

انقلاب اسلامی از همان ابتدای پیروزی خود، قائل به صدور انقلاب و درنوردیدن همه مرزهای جغرافیایی و رساندن پیام انقلاب به کل اُمت اسلام و جبهه مستضعفین جهان بود، تا جایی که بنیانگذار انقلاب اسلامی در این باره می‌فرماید «باید بسیجیان جهان اسلام در فکر ایجاد حکومت بزرگ اسلامی باشند» (۶۷/۹/۲). در سالهای پس از انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی ایران در همه سیاست‌های کلان خود بیداری در جهان اسلام و مبارزه مسلمانان با استبداد داخلی و استعمار نوین جهانی را در دستور کار خود قرار داده است. در سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ میلادی، شاهد اعتراضات عمومی، انقلاب‌ها و قیام‌هایی در برخی کشورهای سطح منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا بودیم که تنش‌های آن‌ها تاکنون نیز ادامه داشته است. گفتمان انقلاب اسلامی، بر این تحولات، نام «بیداری اسلامی» نهاد و آنها را دارای ریشه اسلام‌گرایانه دانست. «امواج بیداری اسلامی» ملت‌های جهان اسلام در طول سه دهه از گذشت انقلاب اسلامی ایران، خود گویای نفوذ و صدور این انقلاب و بخش عظیمی از باورهای آن به ملل آزاده جهان دارد» (طاهری، ۱۳۸۷). در مقابل، گفتمان غربی، نام «بهار عربی» بر آنها نهاد و این تحولات را دارای ریشه آزادی‌خواهانه دانست و سهم چندانی برای اسلام‌گرایی و انقلاب اسلامی ایران در شکل‌گیری این تحولات قائل نشد.

پس از وقوع این تحولات، رسانه‌های جبهه معارض انقلاب اسلامی به‌طور گسترده در پی تبلیغ رسانه‌ای این نکات برآمدند که انقلاب اسلامی ایران تأثیری در شکل‌گیری افکار معترضین در این کشورها نداشته است و در واقع یک نوع «دیپلماسی رسانه‌ای تقابلی» در برابر جمهوری اسلامی ایران دربارۀ این تحولات اتخاذ کردند (بشیر، ۱۳۹۰). اما در میان جبهه رسانه‌ای معارض انقلاب اسلامی، دو کشور نقش راهبردی دارند؛ نخست، آمریکا که کشوری مهم در محور معارض رسانه‌ای غربی است، چرا که گسترش اسلام‌گرایی در منطقه، در تضاد با منافع و راهبرد سیاست خارجی آمریکا است و کشور راهبردی دوم، عربستان سعودی است که محور رسانه‌ای ارتجاع عربی را

رهبری می‌کند. مسئله آن است که رسانه‌های این دو محور جبهه معارض انقلاب اسلامی (محور غربی و محور عربی)، اثر گذاری، نقش و موضع گیری‌های جمهوری اسلامی ایران در سال‌های اوج این تحولات (یعنی سالهای ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲) را چگونه بازنمایی رسانه‌ای می‌کنند؟ در واقع چه تصویری از نقش جمهوری اسلامی ایران در شکل‌گیری و هدایت تحولات خاورمیانه و بیداری اسلامی برای مخاطبین خود می‌سازند و تفاوت‌ها و شباهت‌های گفتمان خبری وبسایت‌های فارسی العربیه و صدای آمریکا درباره نقش جمهوری اسلامی ایران در تحولات خاورمیانه چیست؟

ضرورت و اهمیت پژوهش

پس از وقوع خیزش‌های مردمی در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، همواره بخش قابل توجهی از گفتمان رسانه‌های آمریکا (به عنوان یکی از کشورهای غربی) و عربستان (به عنوان یکی از کشورهای عربی منطقه) درباره این خیزش‌ها و انقلاب‌ها، به جمهوری اسلامی ایران اختصاص داشته است. برای شناخت این سیاست‌های رسانه‌ای، باید گفتمان‌های حاکم بر این رسانه‌ها را کشف و تحلیل کرد. لذا در این پژوهش برآنیم تا با تحلیل گفتمان محتوای مرتبط وبسایت فارسی شبکه صدای آمریکا که رسانه رسمی دولت آمریکا است، همچنین با تحلیل گفتمان محتوای مرتبط وبسایت فارسی شبکه العربیه که یکی از رسانه‌های مؤثر بین‌المللی عربستان است، سیاست‌های رسانه‌ای آمریکا و عربستان در بازنمایی نقش ایران در تحولات اخیر خاورمیانه و شمال آفریقا را بررسی و تحلیل کنیم. این پژوهش به مطالعه محتوای دو رسانه در بازه زمانی سالهای ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ میلادی می‌پردازد.

پیشینه پژوهش

پس از بررسی‌ها مشخص شد تاکنون پژوهشی با عنوان «مقایسه گفتمان خبری وبسایت‌های فارسی العربیه و صدای آمریکا درباره نقش جمهوری اسلامی ایران در

تحولات خاورمیانه (سال های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲م)» انجام نشده است، اما پژوهش‌های ذیل پیرامون بیداری اسلامی و تحولات خاورمیانه با استفاده از روش تحلیل گفتمان، در همین حوزه صورت پذیرفته است:

زابلی‌زاده (۱۳۹۰) در بازنمایی اعتراضات مردم کشورهای عربی در شبکه‌های خبری بین‌المللی نشان می‌دهد که به طور کلی می‌توان گفت رفتار شبکه‌های خبری ضد جریان در چارچوب‌های عام متأثر از رفتار شبکه‌های خبری جریان اصلی است ولی در چارچوب‌های خاص نمی‌توان از تأثیر شبکه‌های جریان اصلی بر شبکه‌های ضد جریان سخن گفت بلکه ترکیبی از عوامل چون خط‌مشی رسانه‌ای، ساختار مالکیت و رویکرد کشورهای مبدأ شبکه‌ها در نحوه پوشش رویداد اثرگذارند.

بهجتی‌فرد (۱۳۹۲) به «مقایسه گفتمان خبری سایت‌های فارسی زبان شبکه‌های العالم، العربیه و بی.بی.سی در مورد اعتراضات عمومی در بحرین» و هوشیار (۱۳۹۱) به «تحلیل گفتمان پوشش خبری وقایع خاورمیانه و شمال آفریقا توسط سایت بی.بی.سی فارسی و خبرگزاری ایرنا» پرداخته‌اند.

مبانی نظری پژوهش

دیپلماسی رسانه‌ای

در هزاره سوم که هزاره ارتباطات نیز نام گرفته است پیشرفت وسایل ارتباط جمعی به گونه‌ای است که نمی‌توان تأثیر آن را بر سیاست خارجی کشورها انکار کرد. در واقع رسانه‌ها حلقه وصل دولت‌ها با افکار عمومی جهانی هستند، «فضایی که در آن، پیشبرد سیاست خارجی و دیپلماسی بیش از پیش به میزان تأثیرگذاری تاکتیک‌های خبری و رسانه‌ای وابسته شده است. چنان که هر قدر این تاکتیک‌ها و پوشش خبری پر قدرت‌تر و تأثیرگذارتر طراحی و منتشر شوند، چرخ‌های سیاست خارجی روان‌تر می‌چرخد» (خرازی، ۱۳۸۸، ص ۱۱۰). به گونه‌ای که دونالد رامسفلد وزیر دفاع آمریکا در سخنرانی ژانویه ۲۰۰۶ در شورای روابط خارجی صراحتاً اعلام می‌کند که «بعضی از

حیاتی ترین نبردهای آمریکا اینک در «اتاق های خبر» در جریان است» (خرازی، ۱۳۸۷، ص ۱۵). اما کاربرد رسانه در سیاست خارجی با مفهوم دیپلماسی رسانه ای پیوند خورده است، از دیپلماسی رسانه ای که در واقع یک نوع دیپلماسی ارتباطی است تعاریف گوناگونی شده است. ابو^۱ (۱۹۹۶) دیپلماسی رسانه ای را این گونه تعریف می کند: «هرگونه [استفاده از رسانه ها در جهت بیان و ترویج سیاست خارجی]» (ص ۴۴). گیلبو (۱۳۸۸) نیز در این زمینه معتقد است «دیپلماسی رسانه ای شامل استفاده از رسانه ها توسط رهبران به منظور بیان منافع [خود] در مذاکرات، اعتماد سازی، بسیج اعتماد عمومی از توافقات می شود» (ص ۳۳)

نظریه برجسته سازی

یکی از رایج ترین رویکردها در مطالعه اثرات رسانه ها که در اوایل دهه هفتاد [میلادی] پدیدار شد، با عنوان «اثر برجسته سازی» رسانه های توده ای مطرح است (دون باخ^۲، ۲۰۰۸، ص ۱۴۵). نظریه برجسته سازی^۳ توسط کامبز^۴ و شاو^۵ مطرح شد، آنها (کامبز و شاو) این نکته را عنوان کردند که رسانه ها با بزرگ نمودن و اولویت دهی به برخی از موضوعات و گنجانیدن موضوع مورد نظر در تیترو صفحه اول، ذهن مخاطب را به سمت موضوعی خاص سوق داده و بر اولویتهای مخاطب تأثیر می گذارند. (کیا و کریم فرد، ۱۳۸۳، ص ۳۲). دنیس مک کویل موفقیت فرآیند برجسته سازی را مدیون سه اولویت می داند: ۱. اولویت سیاسی، ۲. اولویت رسانه ها و ۳. اولویت مردم (عموم) (مک، ۲۰۰۰) که با توجه به آنچه گفته شد، اولویت رسانه ها هم بر اولویت سیاسی و هم بر اولویت مردم تأثیر دارد. مفهوم زمینه چینی در این بین، از جایگاه خاصی برخوردار بوده و موجب افزایش تأثیر رسانه ها بر مخاطب و مهیا نمودن راه برای پذیرش آسان پیام می شود (ویندال. اس و سیگ نیتز بی، ۱۳۷۶، ص ۳۵۳).

¹ ebo

² Dons Bach

³ Agenda setting

⁴ McCombs

⁵ D. Shaw

گلا دیس انگل لنگ و کورت لنگ دو محقق آمریکایی هستند که در سال ۱۹۸۳ رابطه افکار عمومی و مطبوعات را در بحران واترگیت بررسی کردند، آنها فرآیند برجسته‌سازی را به شش مرحله تقسیم می‌کنند:

۱. **اهمیت رویدادها:** مطبوعات بعضی رویدادها یا فعالیت‌ها را پراهمیت و آنها را بارز می‌سازند.

۲. **پوشش متفاوت:** موضوعات متفاوت برای جلب توجه، به نوع و میزان پوشش متفاوتی نیاز دارند.

۳. **موضوعات قالب‌دار:** رویدادها و فعالیت‌های مورد توجه باید قالب‌دار باشند یا باید حوزه‌ای از معانی به آنها داد به طوری که قابل فهم شوند.

۴. **زبان:** زبان مورد استفاده رسانه‌ها می‌تواند بر درک اهمیت موضوع اثر بگذارد. مثلاً چرخش از اشاره اولیه «کاری غیر اخلاقی» به واژه «افتضاح»، اهمیت بیشتری به موضوع می‌دهد.

۵. **نمادهای ثانویه:** رسانه‌ها، فعالیت یا رویدادهایی را که مورد توجه عموم قرار گرفته‌اند به نمادهای ثانویه وصل می‌کنند که موقعیت آنها در منظر سیاسی به خوبی قابل تشخیص است.

۶. **اظهارات اشخاص:** هنگامی که اشخاص معروف و معتبر راجع به موضوعی صحبت می‌کنند، فرآیند برجسته‌سازی شتاب پیدا می‌کند (سورین و تانکارد^۱، ۱۹۹۳، ص ۳-۴۸).

بیشتر محققان ارتباطات، فرآیند برجسته‌سازی را به عنوان فرآیندی سیاسی در نظر گرفته‌اند. درک عمیق‌تر از فرآیند برجسته‌سازی در اشتراک تحقیقات ارتباط جمعی و علوم سیاسی قرار می‌گیرد. برجسته‌سازی می‌تواند به طور مستقیم بر سیاست تأثیر بگذارد (دیرینگ و راجرز، ۱۳۸۵، ص ۹). به نظر می‌رسد برجسته‌سازی می‌تواند نقش مهمی در دیپلماسی رسانه‌ای کشورها ایفا کند، از کوهن (۱۹۶۳) تا مک‌کامبیز (۲۰۰۴)

^۱ Severin & Tankard

بسیاری از دانشمندان پی بردند که رسانه های خبری نقش مهمی در طرح ریزی سیاست خارجی ایفا می کنند. بسیاری از آنها اعلام کرده اند که رسانه های خبری در تعیین اولویت ها با سیاستگذاران امور خارجی تعامل دارند. (چنگ، ۱۹۹۳)

نظریه چارچوب سازی

نظریه برجسته سازی می گوید رسانه ها با پوشش و تأکید بیشتر بر برخی موضوعات، بر روی افکار عمومی اثر می گذارند، به گفته مک کامبز، هریک از موضوعاتی که در اولویت قرار می گیرند «خصیصه های بسیاری دارند» یعنی ویژگی هایی که تصویر هر موضوع را نمایش می دهد. وقتی موضوعات از نظر اهمیت و برجستگی تغییر می یابند، صفات هریک از آنها نیز تغییر می یابد (شیافر، ۲۰۰۷، ص ۲۲). در مورد برجسته سازی گفته شد به رسانه این امکان داده می شود که بگوید درباره چه فکر کنیم نه اینکه چطور فکر کنیم، اما چارچوب سازی^۱ نه تنها به رسانه این امکان را می دهد که بگوید درباره چه فکر کنیم بلکه همچنین می گوید چطور درباره چیزی فکر کنیم (مک کامبز و رینولدز، ۲۰۰۴). «مک کامبز، چارچوب سازی را نسخه پالایش شده برجسته سازی می داند. از این دیدگاه، چارچوب سازی به معنای برجسته ساختن برخی جنبه های یک موضوع از طریق شیوه های مختلف ارائه موضوع و در نتیجه تغییر رفتارهای مردم در قبال آن است. او این پدیده را سطح دوم برجسته سازی می نامد» (شیفل و تیوکسبری، ۲۰۰۷، ص ۱۵).

چارچوب سازی در واقع دو مرحله پس از دروازه بانی است، به گونه ای که نخست دروازه بان درباره پخش شدن یا نشدن یک رویداد تصمیم می گیرد و در صورتی خبر برای پخش تأیید شد، برای برجسته شدن یا نشدن موضوع و سرانجام برجسته شدن یا نشدن برخی جنبه های آن تصمیم گیری می شود. (فرقانی و احمدی، ۱۳۹۰، ص ۷۰) شیفل (۱۹۹۹)، چارچوب های رسانه ها و چارچوب های مخاطب را از یکدیگر متمایز ساخت. بر مبنای این دو مفهوم گسترده تر، او چهار فرآیند را که حوزه های تحقیق

¹ Framing Theory

چارچوب‌سازی را طبقه‌بندی نموده و روابط میان آنها را طرح‌ریزی می‌کند، مشخص نموده و از هم تمیز می‌دهد و یک مدل فرآیندی پیشنهاد می‌دهد (دون باخ، ۲۰۰۸، ص ۱۸۶).

بازنمایی

بازنمایی تولید معنا از طریق چارچوب‌های مفهومی و گفتمانی است. به این ترتیب که «معنا» از طریق نشانه‌ها بویژه زبان تولید می‌شود. زبان، سازنده معنا برای اشیاء مادی و رویه‌های اجتماعی است و تنها واسطه‌ای خنثی و بی‌طرف برای صورت‌بندی معانی و معرفت درباره جهان محسوب نمی‌شود. فرآیند تولید معنا از طریق زبان را «رویه‌های دلالت» می‌نامند. از این رو آنچه واقعیت نامیده می‌شود، خارج از معنایی است که به جهان مادی داده می‌شود (مهدی زاده، ۱۳۸۷: ۱۵).

«کلیشه‌سازی» و «طبیعی‌سازی»، دو استراتژی مهم در بازنمایی هستند. کلیشه‌سازی فرآیندی است که بر اساس آن جهان مادی و جهان ایده‌ها در راستای ایجاد معنا، طبقه بندی می‌شود تا مفهومی از جهان شکل گیرد که منطبق با باورهای ایدئولوژیکی بوده و در پس‌پشت کلیشه‌ها قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر، طبیعی‌سازی به فرآیندی اطلاق می‌شود که از طریق آن، ساخت‌های اجتماعی، فرهنگی و تاریخی به صورتی عرضه می‌شوند که گویی اموری آشکارا طبیعی هستند. طبیعی‌سازی به شکل ضمنی، دارای کارکردی ایدئولوژیک است. مفهوم طبیعی‌سازی در آثار رولان بارت ذیل عنوان اسطوره‌سازی مطرح شده است (گیویان و سروی زرگر، ۱۳۸۸، ص ۱۵۲). ادوارد سعید بیان می‌دارد که بازنمایی تنها بر حسب موضوع مشترک تعیین و تعریف نمی‌شود، بلکه تاریخ، سنت و جهان گفتمانی در زمینه‌ای خاص نیز در آن دخیل است. بازنمایی آفریده نویسندگان، روشنفکران، هنرمندان، تحلیل‌گران، گزارشگران، سیاحان، سیاستمداران و دیگرانی است که در صورت‌بندی‌های گفتمانی مشابه کار می‌کنند. آن‌طور که سعید خاطر نشان می‌کند، بازنمایی‌ها معمولاً با هدف، منطبق با گرایشی خاص، در یک زمینه تاریخی، فکری و حتی اقتصادی خاص عمل می‌کنند. به دیگر بیان، بازنمایی‌ها اهدافی

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه های صدای آمریکا و العربیه / ۱۳۳

دارند، آنها اغلب کارسازند و با اقتضائات خاص فرهنگی، حرفه ای، ملی، سیاسی و اقتصادی دوران خود متناظرند (پیرنجم‌الدین و مرندی، ۱۳۸۹: ۸۶). از این رو بازنمایی فرهنگی و رسانه‌ای امری خنثی و بی‌طرف نبوده و آمیخته به روابط و مناسبات قدرت، جهت تولید و اشاعه معانی مرجح در جامعه است. این مهم، پیوند گفتمان و بازنمایی را هرچه بیشتر برای ما روشن می‌سازد. در واقع گفتمان شیوه خاص بازنمایی «خود» و «دیگری» و روابط بین آنهاست. یک گفتمان مجموعه‌ای از عبارات است که زبانی برای صحبت کردن درباره نوع خاصی از دانش درباره یک موضوع ارائه می‌کند (مهدی‌زاده، ۱۳۷۸: ۱۶ و ۲۹).

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش از روش تحقیق تحلیل گفتمان بهره گرفته شده است، «تحلیل گفتمان که در زبان فارسی به «سخن کاوی»، «تحلیل کلام» و «تحلیل گفتار» نیز ترجمه شده است، یک گرایش بین رشته‌ای است که از اواسط دهه ۱۹۶۰ تا اواسط دهه ۱۹۷۰ در پی تغییرات گسترده علمی - معرفتی در رشته‌هایی چون انسان‌شناسی، قوم‌نگاری، جامعه‌شناسی خرد، روان‌شناسی ادراکی و اجتماعی، شعر، معانی بیان، زبان‌شناسی و سایر رشته‌های علوم اجتماعی و انسانی علاقه‌مند به مطالعات نظام‌مند ساختار و کارکرد و فرآیند تولید گفتار و نوشتار ظهور کرده است. از این گرایش، به دلیل بین رشته‌ای بودن خیلی زود به عنوان یکی از روش‌های کیفی در حوزه‌های مختلف علوم سیاسی، علوم اجتماعی، ارتباطات و زبان‌شناسی انتقادی استقبال شد» (فرکلاف، ۱۳۷۹، ص ۷).

روش عملیاتی تحلیل گفتمان

برای اجرای تحلیل گفتمان روش‌های گوناگونی ارائه شده است. با وجود ارائه بحث‌های مختلف در زمینه تحلیل گفتمان شیوه اجرایی روشن و شفافی از چگونگی این تحلیل که بتواند به مثابه یک قالب و چارچوب مشخص مورد استفاده قرار گیرد، هنوز به طور کامل مطرح نشده است، در این پژوهش از الگوی عملیاتی تحلیل گفتمان

استفاده شده است. این روش مبتنی بر روش فرکلاف است اما از آن عملیاتی‌تر است، همانگونه که فرکلاف در روش عملیاتی تحلیل گفتمان^۱ بر سه مرحله «توصیف»، «تفسیر» و «تبیین» تاکید می‌کند، روش پدام نیز در تلاش است این مراحل را با توجه به پنج سطح تحلیل «سطح- سطح»، «سطح- عمق»، «عمق- سطح»، «عمیق» و «عمیق‌تر» مورد توجه قرار دهد. سه سطح اول در حقیقت نوعی از «توصیف» است، اما این توصیف، با تکیه به اصل متن، معناهای هژمونیک و ضمنی متن با انتخاب جملات همسو با هدف تحلیل، کشف رابطه میان معناهای مشترک در جملات همگرا در متن، و نهایتاً قرائت معناهای جملات همسو در متن با سایر معناهای مستخرج از جملات دیگر متن به طور کلی است (بشیر، ۱۳۹۰، ص ۱۲). سه مرحله «سطح- سطح» و «عمق- سطح» و «سطح- عمق» به شکل سه محور اساسی زیر مطرح شده‌اند: ۱. برداشت از اصل متن؛ ۲. جهت‌گیری و گرایش متن؛ ۳. تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن (بشیر، ۱۳۸۵).

در مرحله عمیق، متن در زمینه موقعیتی مورد تحلیل قرار می‌گیرد. متن در زمینه‌های مختلف خلق می‌شود. برای تحلیل می‌بایست شناخت کافی از محیط و زمینه‌های خلق متن باشد. در مرحله عمیق میان متن و زمینه رابطه معنایی ایجاد می‌شود. مرحله عمیق‌تر مرحله حساس تحلیل است. در این مرحله روابط کشف شده میان متن و زمینه با توجه به فرامتن مورد توجه قرار می‌گیرد. فرامتن در این مرحله می‌تواند هر مسئله‌ای باشد که در خلق متن و زمینه تأثیرگذار باشد یا با آنها رابطه ایجاد کند. این مرحله برخلاف دیدگاه «مرگ مؤلف» که در تلاش است متن را بدون توجه به خالق آن مورد تحلیل قرار دهد، درصدد است که روابط میان خالق متن، اصل متن، زمینه‌های خلق متن و فرامتن‌های مرتبط را مورد تحلیل قرار دهد (بشیر، ۱۳۹۰).

سطح عمیق‌تر تحلیل گفتمان که در واقع خروج از روش فرکلاف است، «در این مرحله متن، بینامتنیت و فرامتن همزمان مورد توجه قرار می‌گیرد و تحلیل نهایی ارائه

¹ Practical Discourse Analysis Method (PDAM)

می شود. در اینجا تحلیل گر یا مفسر حضور تام داشته و قرائت نهایی مفسر و تحلیل گر صورت می گیرد که با استفاده از متن، زمینه، بینامتنیت های پدیدآورنده و تحلیلگر، فرامتن های متن اصلی با گرایش پدید آورنده و فرامتن های احتمالی متن با گرایش تحلیل گر مورد استفاده قرار گرفته و تحلیل اساسی صورت می گیرد. اینجاست که نوعی از جمع بندی در شکل خط مشی یا رویکردهای بسیار کلان بوجود می آید. به این ترتیب در این مرحله است که کار نظری جدیدی صورت می گیرد» (بشیر، ۱۳۹۰، ص ۶۵). مجموع پنج مرحله مزبور که در نهایت با یک نگاه فرامتنی و با استفاده از اطلاعات مرتبط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و دینی صورت می گیرد تشکیل دهنده تحلیل گفتمانی مورد نظر (مطابق شکل ۱) خواهد بود. «با چنین شیوه ای می توان اطمینان یافت که با هر مرحله از شیوه پیشنهادی، بخشی از معنا در حلقه های مختلف روشن شود و در نهایت در مرحله پایانی تحلیل گفتمان حلقه های مزبور معنایی مزبور معنای کامل را البته بر پایه برداشت ها و قرائت خواننده، ارائه دهد» (بشیر، ۱۳۸۸، ص ۱۰۲).

جامعه مورد مطالعه و واحد تحلیل: جامعه آماری که در این پژوهش به دلیل کیفی بودن، «جامعه مورد مطالعه» خوانده می شود؛ اخبار، گزارش ها و تحلیل هایی است که در دو وبسایت صدای آمریکا و العربیه در سال های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ منتشر شده و در آنها درباره تحولات خاورمیانه و بیداری اسلامی و نقش، جایگاه و اثرگذاری ج.ا.ایران در این تحولات سخن به میان آمده باشد. واحد تحلیل در این تحقیق جمله، عبارت یا بندهایی از متون انتخاب شده است که متناسب با هدف تحقیق باشند.

شکل ۱: مراحل روش عملیاتی تحلیل گفتمان (پدام)

حجم نمونه و روش نمونه‌گیری: در این پژوهش نیز از میان تمامی اخبار دو وبسایت صدای آمریکا و العربیه که درباره تحولات خاورمیانه باشند و در آنها به نقش ج.ا.ایران اشاره شده باشد، آن‌قدر از جامعه مورد مطالعه نمونه‌گیری می‌شود تا به حد "نمونه اشباع شده" برسد، یعنی حدی که اگر نمونه جدیدی انتخاب کنیم چیزی به دانسته‌های ما درباره آن جامعه مورد مطالعه (جامعه آماری) افزوده نمی‌شود و گفتمان خبری آن رسانه نسبت به نقش ایران در تحولات خاورمیانه کاملاً مشخص شود. در این پژوهش بعنوان یک پژوهش کیفی بدلیل آنکه می‌خواهیم اخبار و تحلیل‌هایی را انتخاب کنیم که به خوبی بیانگر موضع آن رسانه نسبت به مسئله مورد بررسی باشد، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده می‌کنیم، پس از انتخاب متون، متناسب با اهداف پژوهش، برداشت‌هایی (عبارت، جمله و یا بند) از اصل متن خواهد شد.

روش و ابزار گردآوری اطلاعات: گردآوری اطلاعات، اخبار و تحلیل‌های مورد نیاز پژوهش از طریق وبسایت فارسی صدای آمریکا که از نشانی اینترنتی «ir.voanews.com» قابل دسترسی است و وبسایت فارسی العربیه که از نشانی اینترنتی «farsi.alarabiya.net» قابل دسترسی است، صورت گرفته شده است. مطالب

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه های صدای آمریکا و العربیه / ۱۲۷

انتخاب شده در بازه زمانی سالهای ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ میلادی معادل تاریخ های ۸۹/۱۰/۱۱ الی ۹۱/۱۰/۱۰ هجری شمسی، بر روی خروجی این دو وبسایت قرار گرفته اند.

اعتبار و پایایی تحقیق: اعتبار در روش تحلیل گفتمان «بر کیفیت بیان و استدلال مفاهیم و مقوله ها تکیه دارد. در رهیافت های تحلیل گفتمانی، برای سنجش اعتبار از دو شاخص نظم و انسجام دقیق و ارزیابی مفید بودن آن در تحلیل استفاده می شود. در سویی دیگر مقولات یک تحقیق که با روش تحلیل گفتمان انجام می شود، زمانی دارای اعتبار بالایی است که بتوانند در کنار چارچوب نظری و تحلیلی تحقیق که در پی فراهم کردن تبیین جدید است، قرار گرفته تا هدف های اصلی تحقیق، محقق شوند» (مهدی زاده، ۱۳۸۳، صص ۱۷۲-۱۷۱). پایایی در پژوهش های کیفی خیلی مطرح نیست، چرا که تحلیل گفتمان (و در کل پژوهش های کیفی) می تواند توسط افراد مختلف، متفاوت باشد و در صورت رویارویی محقق دیگری با متن، نتیجه متفاوتی بدست آورد. با توجه به اینکه در این پژوهش با استفاده از الگوی عملیاتی تحلیل گفتمان (پدام) سه مسئله مهم یعنی، معنای ظاهری، معنای پنهان (ضمنی) و نیز زمینه های خلق متن با همدیگر مورد بررسی قرار می گیرند، بنابراین نوعی از تعادل معنایی منطقی در اینجا به وجود می آید که نتایج مورد قبولی را به دنبال خواهد داشت. همچنین در حین تدوین پژوهش سعی می شود با مراجعه به نظرات صاحب نظران و متخصصان مرتبط با حوزه پژوهش، نظرات ایشان اخذ و اعتبار تحقیق سنجیده شود.

معرفی دو رسانه مورد بررسی

۱. شبکه صدای آمریکا

صدای آمریکا قدیمی ترین رادیو و تلویزیون دولتی ایالات متحده آمریکا است که برای شنوندگان خارج از آمریکا پخش می شود و مخاطبان آن مردم آمریکا نیستند. درون آمریکا و برای شنوندگان داخلی، رادیوی عمومی ملی (NPR) استفاده می شود. پیشینه صدای آمریکا به سال ۱۹۴۲ برمی گردد، بخش فارسی رادیوی صدای آمریکا از

سال ۱۳۵۸ (۱۹۷۹ م) شروع به کار کرد و پخش تلویزیونی برنامه‌های فارسی نیز از سال ۱۳۷۵ (۱۹۹۶م) آغاز شد. این شبکه در حقیقت بازوی رسانه‌ای سیاست خارجی آمریکا و ابزار دیپلماسی رسانه‌ای این کشور است (وبگاه ویکی پدیا، بی‌تا).

۲. شبکه خبری العربیه

این شبکه خبری در سال ۲۰۰۳ تاسیس شده است و مقر آن در شهر دبی می‌باشد، این رسانه در ظاهر و به گفته خود مستقل فعالیت می‌کند ولی در واقع سیاست‌های عربستان سعودی را به معرض نمایش قرار می‌دهد. لذا می‌توان اخبار و تحلیل‌های ارائه شده از سوی این شبکه خبری را می‌توان بخشی از دیپلماسی رسانه‌ای عربستان سعودی در نظر گرفت (وبگاه العربیه، ۲۰۱۱).

یافته‌های تحقیق

مراحل اول تا سوم تحلیل گفتمان متون دو رسانه بطور کامل انجام شده است، اما برای رعایت اختصار در نگارش پژوهش به ذکر نمونه‌هایی از آن بسنده می‌شود و یافته‌های پژوهش بطور کامل در مرحله چهارم و پنج تحلیل گفتمان ذکر می‌شود.

الف) تحلیل گفتمان اخبار دو رسانه در مرحله‌های سطح - سطح، عمق - سطح و سطح - عمق
جمع‌بندی سه مرحله اول برای «سطح سطح» (برداشت از اصل متن)، «سطح عمق» (جهت‌گیری و گرایش متن) و «عمق سطح» (تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن) انجام شده است، برای رعایت اختصار در نگارش پژوهش به ذکر نمونه‌هایی از آن در جدول شماره ۱ و ۲ بسنده می‌شود.

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه های صدای آمریکا و العربیه ۱۲۹/

جدول ۱: جمع بندی مرحله اول تا سوم تحلیل گفتمان وبسایت فارسی صدای آمریکا

تیترا، تاریخ	برداشت از اصل متن (سطح سطح)	جهت گیری و گرایش متن (عمق سطح)	تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش های متن (سطح عمق)
اتهام بحرین علیه سپاه پاسداران در ایران ۹۱/۱۱/۲	ابو ناصر (نماینده سپاه) ۸۰ هزار دلار در اختیار این گروه تروریستی قرار داده و از اعضای این گروه خواسته است تا ضمن جمع آوری اطلاعات، به گردآوری و انبار کردن تسلیحات بپردازند.	جاسوسی ایران در بحرین	هراس سازی از سیستم امنیتی - اطلاعاتی ایران در منطقه
احکام حبس در بحرین در ارتباط با ایران ۹۱/۳/۷	دادگاهی در بحرین، ۸ نفر را به مجازات های محکوم کرده است، که به توطئه با ماموران ایرانی برای سرنگون ساختن نظام سلطنتی حاکم بر این کشور پادشاهی در خلیج فارس متهم شده بودند. رهبران ایران سرکوبی معترضین در بحرین را تقبیح و محکوم کرده اند، اما هرگونه کمکی به تظاهرات معترضین را هم که ۱۵ ماه پیش شروع شد تکذیب می کنند.	ایران می گوید دخالتی در ناآرامی های بحرین ندارد	تداعی کردن دروغ گویی مسئولین ایرانی مبنی بر عدم دخالت در بحرین
از همه اسلام گراها نترسید؛ فقط از سلفی ها بترسید! ۹۱/۵/۳۱	یک دستفروش که در همانجا (تونس) بساط میوه اش را پهن کرده، با حسرت می گوید، "الان آزادی های خیلی بیشتری داریم؛ ولی کار پیدا نمی شود."	انقلاب های منطقه نتوانسته است زندگی مردم را بهبود بخشد	مأیوس سازی مردم نسبت به انقلاب های منطقه
اسرائیل در برابر آمریکا؛ آمریکا در برابر ایران ۹۱/۷/۳۰	اسرائیل، با روی کار آمدن یک رژیم اسلامی در مصر، موقعیت خود را در منطقه در خطر می بیند؛ بعید نیست که در سوریه هم نهایتاً رژیمی همین قدر متخاصم (مانند ایران) سربرآورد. «بیداری اسلام گراها» در منطقه قدرت خطرناکی به دست دشمنان اسرائیل یعنی حماس و حزب الله داده است.	ضرورت مهار قدرت منطقه ای ایران	اگر خطر ایران محدود نشود، گروه های تروریستی چون حزب... در منطقه رشد می کنند

۱۳۰ / رادیو و تلویزیون، سال دهم، شماره بیست و دوم، بهار ۱۳۹۳

تسری دادن اختلافات ایران و بحرین به کشورهای دیگر منطقه برای اجماع علیه ایران	نگرانی تهران از پیوستن بحرین به عربستان	طرح اتحاد میان عربستان سعودی و بحرین موجی از جنگ لفظی میان حاکمان شیعه ایران و حاکمان سنی بحرین موجب شده است. حاکمان بحرین ایران را به تحریک شیعیان بحرین متهم می‌کنند.	اعتراض در ایران و بحرین به طرح اتحاد بحرین و عربستان ۹۱/۲/۲۰
ایران کشوری ضد دموکراسی در خاورمیانه	دموکراسی در ایران از سایر کشورهای اسلامی ضعیفتر است	شرایط برگزاری انتخابات در ایران نه تنها با دموکراسی‌های باسابقه جهانی فاصله بسیار دارد بلکه از کشورهای اسلامی و حتی همسایه‌ها هم عقب‌تر است.	انتخابات ایرانی و بهار عربی ۹۱/۳/۱
تئوریزه کردن دروغ‌گویی مقامات ایران و سیاست دوگانه ایران در قبال قیام‌های منطقه	مسئولان ایران از قیام‌های منطقه حمایت نمی‌کنند	آیت الله علی خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی نیز از قیام‌های اعراب حمایت کرده است و آنها را علامتی از بیداری اسلامی در منطقه می‌نامد. کروی می‌گوید خودداری دولت از صدور مجوز برای تجمع پیشنهادی او جهت حمایت از همین قیام‌ها نشان خواهد داد که موضع دولت «جعلی» است.	انتقاد دادستان کل ایران از برگزاری تجمع اوپوزیسیون ۸۹/۱۱/۲۰
برجسته‌سازی رقابت بین ایران و عربستان در منطقه	دوقطبی‌سازی بین ایران - عربستان	وزیر خارجه کانادا در طی سفر اخیر خود به خاورمیانه، به عربستان سعودی سفر نکرد اما تردیدی نیست که این کشور که از نظر سلطه و ثروت یکی از رقبای جدی ایران تلقی می‌شود، از جمله کشورهای مورد علاقه و توجه دولت محافظه کار است.	اهداف پشت پرده سیاست خارجی کانادا در خاورمیانه ۹۱/۱/۱۹
برجسته‌سازی تنش دیپلماتیک بین ایران و کشورهای حاشیه خلیج فارس	نگرانی کشورهای منطقه از اظهارات مقامات ایران	ایران اتهام‌های مطرح شده از سوی شورای همکاری خلیج فارس دایر بر اظهارات تحریک‌آمیز تهران علیه اعضای این شورا را رد کرده است	ایران اتهام‌های شورای همکاری خلیج را رد کرد ۹۰/۶/۲۱
بیداری اسلامی یک قرائت شیعی و ایرانی از تحولات منطقه است	ایران با قرائت شیعی تحولات خاورمیانه را نگاه می‌کند	ایران، بهار عرب را به صورت بیداری اسلامی تعریف می‌کند که در آن توده‌ها علیه استبداد به پا خاسته‌اند. این تعریف به گفتمان شیعی می‌ماند	ایران و مصر: دوستان جدید؟ ۹۱/۶/۶

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه‌های صدای آمریکا و العربیه ۱۳۱/

<p>وحشت‌سازی از افزایش قدرت نظامی ایران</p>	<p>احتمال بروز جنگی گسترده در منطقه بخاطر ماجراجویی‌های ایران</p>	<p>هدف اصلی استقرار سیستم‌های دفاع موشکی، قابلیت‌های فزاینده موشکی ایران؛ از جمله موشک‌های شهاب و قدر است. پنتاگون - وزارت دفاع آمریکا- برآورد کرده است که جمهوری اسلامی تا سه سال دیگر به قدرتی هسته‌ای بدل خواهد شد و ممکن است به موشک‌هایی مسلح شود که قابلیت حمل کلاهک هسته‌ای دارند.</p>	<p>آمریکا از کشورهای حوزه خلیج فارس در برابر ایران حمایت می‌کند؟ ۹۱/۵/۲۵</p>
<p>تئوریزه کردن حمایت ایران از تروریسم در خاورمیانه</p>	<p>تاکید بر حضور ایران و حزب ... در فهرست گروه‌های تروریستی</p>	<p>گروه شبه نظامی حزب الله لبنان که همچنان در فهرست گروه‌های تروریستی وزارت امور خارجه آمریکا قرار دارد از کمک‌های مالی و تسلیحاتی جمهوری اسلامی ایران برخوردار است. جمهوری اسلامی ایران خود در فهرست وزارت امور خارجه آمریکا در رأس دولت‌هایی است که از تروریسم حمایت می‌کنند.</p>	<p>آمریکا و معضل خاورمیانه ۸۹/۱۰/۲۳</p>
<p>جهت گیری مغرضانه رسانه‌های ایران در پوشش وقایع منطقه</p>	<p>مداخله ایران در امور داخلی بحرین</p>	<p>وزارت خارجه بحرین این اقدام تلویزیون رسمی ایران (ترجمه سوریه به بحرین در سخنرانی مرسی) را «جعل و رفتاری غیر قابل قبول» توصیف کرد که نشان دهنده «دخالت رسانه‌های ایران در امور داخلی بحرین و خروج از قواعد متعارف» است.</p>	<p>بحرین: ایران عذرخواهی کند ۸۹/۶/۱۲</p>
<p>تأکید بر سلطه‌جویی ایران در خاورمیانه از طریق ایجاد ناآرامی در بحرین</p>	<p>عربستان معترضین در بحرین را سرکوب می‌کند</p>	<p>حاکمان سنی بحرین ماه گذشته میلادی از ۱۵۰۰ نظامی از عربستان سعودی و امارات متحده عربی دعوت کردند تا به آنها در سرکوب خیزش مردم شیعه این کشور کمک کنند. رهبران سنی خلیج فارس از جمله عربستان سعودی بر این عقیده هستند که ناآرامی در بحرین راه را برای نفوذ بیشتر ایران هموار می‌کند.</p>	<p>بحرین: به نیروهای خارجی برای مقابله با تهدیدهای ایران احتیاج است ۹۰/۱/۲۹</p>

۱۳۲ / رادیو و تلویزیون، سال دهم، شماره بیست و دوم، بهار ۱۳۹۳

تلاش برای برطرف ساختن خشم شیعیان ۸۹/۱۱/۲۶	مسلمانان شیعه بیش از کشورهای خود به ایران وفادار هستند، و ایران نفوذ عمده‌ای بر شیعیان عراق دارد. جنگ داخلی در عراق هم اینک در میان شیعیان، سنی‌ها، کردها و جنگجویانی خارجی از آسیا آغاز شده است.	نفوذ ایران در عراق؛ ریشه جنگ قومی در این کشور	ترسیم چهره‌ای وطن فروش و "ابزار جنگ ایران" از شیعیان
تلاش ناموفق ایران برای ربودن قلب مصر، ۹۱/۳/۲۳	ایران قیام‌های مردمی در جریان بهار عرب را به غلط «بیداری اسلامی» نام نهاده.	خلاف‌گویی ایران درباره بهار عربی	تلاش ایران برای مصادره به مطلوب کردن قیام‌های منطقه با عنوان بیداری اسلامی

جدول ۲: جمع‌بندی مرحله اول تا سوم تحلیل گفتمان وب‌سایت فارسی «العربیه»

تاریخ، تیترو، تاریخ	برداشت از اصل متن (سطح سطح)	جهت‌گیری و گرایش متن (عمق سطح)	تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن (سطح عمق)
آیت ا... خامنه‌ای تظاهرات معترضان ایرانی را فتنه و تظاهرات مصری‌ها را انقلاب اسلامی نامید ۴ فوریه ۲۰۱۱	رهبر جمهوری اسلامی ایران روز جمعه ۲-۴-۲۰۱۱ در خطبه نماز جمعه از تظاهرات مردم کشورهای عربی حمایت کرد و اعتراضات آنها را انقلابی "اسلامی" توصیف کرد. وی همچنین با اشاره به حوادث سال گذشته ایران اعلام کرد "عده‌ای در داخل بخاطر حب مقام اسیر توطئه دشمنان شدند. بارها گفته‌ام که طراح و نقشه کش اصلی در "فتنه سال گذشته" در بیرون از مرزها بوده است و در داخل برخی با آنان همکاری کردند."	از نگاه رهبر ایران اعتراضات مردم مصر انقلاب و اعتراضات مردم ایران فتنه‌گری است	سیاست دوگانه مسئولین ایرانی؛ حمایت از انقلاب‌های منطقه، سرکوب مخالفین داخلی
گیس: مردم ایران خواستار حقوقی بودند که اکنون مردم مصر می‌خواهند ۵ فوریه ۲۰۱۱	گیس سخنگوی کاخ سفید در این باره گفت "این که ایران چنین اظهاراتی را عنوان می‌کند بسیار جالب توجه است، زیرا مردم ایران خواستار حقوقی بودند که اکنون مردم مصر در قاهره همان حقوق را می‌خواهند."	همجنس‌نمایی انقلابیون مصری با مخالفین دولت ایران	۱. تحریک مخالفین دولت ایران به انقلاب علیه ج.ا.ایران ۲. حوادث منطقه بیداری اسلامی نیست

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه های صدای آمریکا و العربیه / ۱۳۳

<p>تئوریزه کردن تأثیر گذار نبودن انقلاب اسلامی ایران در انقلاب های منطقه</p>	<p>وحشت از انقلاب ایران، مسبب به تأخیر افتادن انقلاب های منطقه شد</p>	<p>بدون تردید می توان گفت که جنبش های دموکراتیک در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا بیش از هر نیروی دیگری در این مناطق از پیروزی انقلاب اسلامی ایران آسیب دیدند، و تحولات دموکراتیک در این کشورها برای سال ها عقب افتاد.</p>	<p>مشاور موسوی موضع مقامات ایرانی درقبال اعتراض ها در مصر را متناقض خواند ۷ فوریه ۲۰۱۱</p>
<p>ضرورت سازی برای اتحاد دولت های عربی در مقابله با ایران</p>	<p>ایران در بحرین دخالتی خطرناک می کند</p>	<p>اوضاع بی ثبات بحرین و تلاش های ایران برای دخالت در مسائل داخلی این کشور، جریانی بسیار خطرناک است که از سوی تهران و برخی نیروهای داخلی هدایت می شود؛ مسأله ای که کشورهای عضو شورای همکاری خلیج آن را نمی پذیرند زیرا امنیت ملی بحرین و کشورهای منطقه را هدف قرار می دهد و تلاش می کند نقشه منطقه را بر پایه منافع توسعه طلبانه ایران طراحی کند.</p>	<p>بحرین خط قرمز است ۱۷ مارس ۲۰۱۱</p>
<p>۱. شیعیان افرادی متوحش هستند که بر علیه اهل سنت فعالیت می کنند ۲. هراس سازی از شیعیان و جنبش های شیعی در منطقه</p>	<p>شیعیان بحرین به تخریب و تجاوز اموال اهل سنت می پردازند</p>	<p>شیخ یوسف قرضاوی در ادامه گفت: برادران ما گفتند که شیعیانی که در میدان " لؤلؤ " تجمع کردند رفتارشان مسالمت آمیز نبود. آنها علیه تعداد زیادی از اهل سنت تجاوز کردند و کنترل مساجدی را در دست گرفتند که متعلق به آنها نیست. آنها مانند اوباشی که در یمن، مصر و دیگر جاها دیدیم علیه بسیاری از مستضعفان اهل سنت حمله کردند.</p>	<p>شیخ یوسف قرضاوی: تحولات بحرین "انقلاب فرقه ای است" ۱۹ مارس ۲۰۱۱</p>
<p>ایران تهدیدی خطرناک برای منطقه و جهان است</p>	<p>ایران نباید برنده تحولات و قیام های خاورمیانه باشد</p>	<p>وزیر خارجه بریتانیا: در صورتی که ایران برنده تحولات کنونی در منطقه باشد نه تنها برای این منطقه بلکه برای امنیت جهانی عامل خطر خواهد بود.</p>	<p>ایران برای کشورهای منطقه و جهان خطرناک است ۲ آوریل ۲۰۱۱</p>
<p>هیچ کشوری در جهان اسلام مایل به الگوی گیری از انقلاب اسلامی ایران نیست</p>	<p>ترسیم آینده ای مبهم از انقلاب های منطقه</p>	<p>هیچکس نمی داند که این سونامی تغییر چشم انداز سیاسی منطقه را به چه شکل و نحوی در خواهد آورد. اما آن چیزی که حتمی به نظر می رسد این است که هیچکس مایل به تقلید از الگوی خمینی نیست.</p>	<p>نگرانی ایران از انقلاب های عربی ۳۰ آوریل ۲۰۱۱</p>

<p>تمایل ایران برای تحت‌الحمایه کردن کشورهای منطقه توسط خود</p>	<p>دخالت‌های ایران یکی از بزرگترین چالش‌های کشورهای عربی</p>	<p>به گزارش خبرگزاری دولتی لبنان، سعد حریری که دولت او با خروج وزرای همپیمان حزب... که از حمایت تهران بهره‌مند هستند سقوط کرد گفت: دخالت‌های ایرانی یکی از بزرگترین چالش‌های کشورهای عربی است ما در لبنان نمی‌پذیریم که کشوری تحت‌الحمایه ایران باشیم همچنان که راضی نیستیم که برادرانمان در بحرین یا کویت یا هر کشور دیگر، تحت‌الحمایه ایران باشند.</p>	<p>سعدحریری: نه لبنان نه بحرین و نه هیچ کشور دیگری تحت‌الحمایه ایران نخواهد شد ۷ آوریل ۲۰۱۱</p>
<p>بیداری اسلامی به مثابه یک توهم</p>	<p>روایت شیعه‌گرایانه ایران از انقلاب‌های منطقه</p>	<p>آیت الله خامنه‌ای و هواداران وی جنبش بیداری را زمینه ساز ظهور امام دوازدهم شیعیان می‌دانند. اخیراً یک فیلم مستند در ایران منتشر شده است که هواداران آیت‌الله خامنه‌ای وی، احمدی نژاد و حسن نصرالله را به عنوان شخصیت‌هایی معرفی کرده‌اند که پس از پیروزی در جنگ‌های آتی در منطقه امام دوازدهم شیعیان را تأیید خواهند کرد و از پیروان او خواهند شد.</p>	<p>آیت الله خامنه‌ای در سایت خود صفحه " بیداری اسلامی " راه‌اندازی کرد ۳۰ آوریل ۲۰۱۱</p>
<p>عدم تمایل جنبش‌های ضد استعماری منطقه به استفاده از الگوی ایران</p>	<p>ایران نتوانسته است الگوی خود را به نزدیکانش نیز منتقل کند</p>	<p>ایران به رغم جاذبه اولیه انقلاب اسلامی در ترویج حرکت‌های ضد استعماری در منطقه، متأسفانه قادر به صدور الگوی سیاسی و حکومتی خویش، حتی به نزدیکترین جریان‌های سیاسی به خود نشده است و جوامع دیگر در تلاشند تا برای مقابله با استبداد و توسعه طلبی اسرائیل و دخالت‌های دولت آمریکا مرتکب خطاها و اشتباهات ما نشوند.</p>	<p>آیت ... خامنه‌ای: فشارها برای جلوگیری از الگو شدن جمهوری اسلامی است ۱۶ فوریه ۲۰۱۱</p>

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه های صدای آمریکا و العربیه / ۱۳۵

<p>انقلابیون کشورهای عربی به ایران بدبین هستند و از آن الگو نمی گیرند</p>	<p>با شروع بهار عربی، محبوبیت دولت ایران در بین ملت های عرب کاهش یافته است</p>	<p>مؤسسه آمریکایی زغبی با انتشار تازه ترین نظرسنجی خود درباره جایگاه ایران در افکار عمومی مردم کشورهای عرب نشان داد که محبوبیت این کشور دچار سیر نزولی فاحشی شده است. اوج بدبینی مردم کشورهای عرب نسبت به ایران با خیزش های مردمی اخیر در کشورهای عربی همزمان بوده است</p>	<p>محبوبیت ایران در میان افکار عمومی جهان عرب سیر نزولی فاحشی داشته است ۲۸ ژوئیه ۲۰۱۱</p>
<p>برجسته سازی نارضایتی های اهل سنت ساکن ایران</p>	<p>در ایران نسبت به اهل سنت تبعیض وجود دارد</p>	<p>جمعی از نمایندگان و فعالان اهل سنت ایران در نامه ای خطاب به آیت الله علی خامنه ای رهبر جمهوری اسلامی ایران، نسبت به اعمال تبعیض علیه پیروان این مذهب اسلامی در این کشور، اعتراض کردند.</p>	<p>نامه سرگشاده فعالان اهل سنت به آیت الله خامنه ای در اعتراض به تبعیض مذهبی ۱۷ سپتامبر ۲۰۱۱</p>
<p>ایران نمیتواند برای کشورهای منطقه الگو باشد چرا که هنوز نتوانسته است تبعیض داخلی را از بین ببرد</p>	<p>مطالبه اهل سنت ایران از رهبر برای برابری و برادری</p>	<p>این نامه که نسخه ای از آن به العربیه رسید همزمان با سخنرانی آیت الله خامنه ای در کنفرانس "بیداری اسلامی" در تهران منتشر شد و معترضان خطاب به رهبر جمهوری اسلامی گفتند سرمشق برابری و برادری را ابتدا در ایران اجرا کند سپس آن را به دیگران به عنوان الگو عرضه کند.</p>	<p>سفر آمریکا : خطر ایران در عراق از القاعده بزرگتر است ۲۵ ژانویه ۲۰۱۲</p>
<p>تئوریزه کردن هراس از ایران همسان با القاعده</p>	<p>ایران؛ چالشی بزرگ در عراق</p>	<p>سفر آمریکا خطر ایران در عراق را از القاعده بزرگتر توصیف و تاکید کرد " پس از ایران دومین چالشی که این کشور با آن روبرو است مسئله القاعده و گروه های تروریستی است."</p>	<p>سفر آمریکا : خطر ایران در عراق از القاعده بزرگتر است ۲۵ ژانویه ۲۰۱۲</p>
<p>اسلامگرایان منطقه بدنبال استفاده از مدل ترکیه هستند که نزدیک به شیوه حکومت سکولار هاست</p>	<p>حتی اسلامگرایان منطقه هم تمایلی به استفاده از الگوی ایران ندارند</p>	<p>اسلامگرایان در اکثر کشورهای عربی شاهد تغییر، به دنبال مدل ایرانی حاکمیت نیستند و بیشتر به مدل ترکیه و نوع حاکمیت حزب عدالت و توسعه تمایل هستند؛ روشی که خود نزدیک به حاکمیت سکولارها است.</p>	<p>پیوند بهار ایرانی به بهار عربی ۱۳ فوریه ۲۰۱۲</p>

۱۳۶ / رادیو و تلویزیون، سال دهم، شماره بیست و دوم، بهار ۱۳۹۳

<p>دیپلماسی تحریک اقلیت‌های ایرانی علیه حاکمیت در راستای بهار عربی</p>	<p>خیزشی ضد حاکمیتی مردم ایران در راه است</p>	<p>خیزش آینده مردمان ایران علاوه بر وجه دموکراسی خواهانه خود، شاهد وجه بسیار قدرتمند ملی‌گرایی اقلیت‌های ملی ایران خواهد بود.</p>	<p>ایران: یوگسلاوی خاورمیانه؟ ۸ آوریل ۲۰۱۲</p>
<p>۱. دیپلماسی تحریک کشورهای عربی برای اتحاد در برابر خطر ایران ۲. منجی سازی از امریکا برای منطقه</p>	<p>برجسته‌سازی خطر ایران، پس از رفتن آمریکا از منطقه</p>	<p>رئیس مرکز مطالعات استراتژیک جده در گفت‌گو با العربیه اظهار داشت مهمترین مسئله‌ای که در نشست ریاض مطرح خواهد شد، پیشنهاد تبدیل شورای همکاری به اتحادیه است که به دلیل فشارهای ایران و فراغ استراتژیکی ناشی از عقب نشینی آمریکا از عراق صورت می‌گیرد.</p>	<p>بررسی تغییر شورای همکاری به اتحادیه در اجلاس ریاض ۱۲ مه ۲۰۱۲</p>
<p>تئوریزه کردن بی‌اعتمادی جهان عرب به ایران</p>	<p>هیچ‌کس در جهان عرب به ایران اعتماد ندارد</p>	<p>وی افزود: «کشورهای عربی خلیج در مورد ایران دیدگاه‌های متفاوتی دارند. برخی از آنان به ایران به دیده تردید و احتیاط نگاه می‌کنند، درحالی که برخی دیگر به آن به دیده خطر و تهدید می‌نگرند.»</p>	<p>ضرورت اتحاد کشورهای عربی ۱۳ مه ۲۰۱۲</p>
<p>ترسیم چهره‌ای مبهم و خوف‌انگیز از مقامات ایران</p>	<p>هیچ‌کس قدرت پیش‌بینی عملکرد مسئولین ایران را ندارد</p>	<p>شاهزاده سعود الفیصل وزیر خارجه سعودی گفت عملکرد مقامات ایران شفاف و واضح نیست و هیچ‌کس از نیت‌های این کشور آگاه نیست.</p>	<p>تناقض فاحشی بین ادعا و عملکرد مقامات ایران وجود دارد ۳ ژوئن ۲۰۱۲</p>
<p>محدود سازی آزادی و حقوق شهروندان در صورت به قدرت رسیدن اسلامگرایان در منطقه (که ایران مبلغ آن است)</p>	<p>بهار عربی نتوانست خواسته‌های طرفداران جامعه مدنی را برآورده کند</p>	<p>می‌توان نگاهی به عقب و به اظهارات و نظراتی انداخت که اینک بعید به نظر می‌رسد نتیجه آنها «بهار عربی» باشد، و تأثیر آنها را بر آینده حقوق و آزادی‌ها در آن کشورها را بررسی نمود. طرفداران «جامعه مدنی» و حقوق بشر متوجه شده‌اند که اصول و رویه‌هایی که به آنها چسبیده‌اند به خاطر به قدرت رسیدن اسلام‌گرایان رادیکال به کابوس بدل شده است.</p>	<p>بهار عربی یا پاییز عربی ۱۱ ژوئن ۲۰۱۲</p>

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه های صدای آمریکا و العربیه / ۱۳۷

<p>ضرورت محدودسازی تهدیدات ایران توسط قدرت های «فرامنطقه ای»</p>	<p>ایران؛ مسبب حمله نظامی احتمالی غربی ها به سوریه</p>	<p>با کشانده شدن پای ایران به جنگ داخلی سوریه، خطر جنگ از زاویه دیگری نیز کشور ما را مورد تهدید قرار داده است. حضور مستقیم ایران در بحران سوریه انگیزه های قوی در اختیار کشورهای غربی قرار خواهد داد تا برای «دفاع از مردم غیر نظامی» سوریه به دخالت نظامی در این کشور دست بزنند.</p>	<p>خطر جدید جنگ از طریق سوریه ۱ سپتامبر ۲۰۱۲</p>
<p>ایران؛ کشوری منفور در بین ملل عرب</p>	<p>مردم سوریه از ایران بخاطر کمک به اسد متنفر هستند</p>	<p>رهبر ایران به عنوان عامل بقای اسد و مافیای قدرت، بیشترین نصیب را از نفرت و کین مردم سوریه به دست آورده اند. از آنجا که اکثریت عربیها همدل با مردم سوریه، بیزار از اسد و حامیانش می باشند، نایب امام زمان و اهل بیت ولایت فقیه نیز امروز مورد نفرت و غضب ملت های منطقه هستند.</p>	<p>کز اوج سربلندی افتی به خاک پستی ۵ سپتامبر ۲۰۱۲</p>
<p>تحریک مردم ایران علیه سیاست های منطقه این کشور</p>	<p>ایران هزینه های جنگ افروزی در منطقه را با فشار بر فقرای این کشور تامین می کند</p>	<p>هزینه "تحمیل اراده سیاسی" و تبدیل شدن اسد به "گرداننده آلت قتاله" با دزدی از سفره های مردم به فقر کشیده شده ایران تأمین می شود. این ناتوانی و ناکارآمدی نهادهای بین المللی و منطقه ای و بی عملی و مماشات کشورهای قدرتمند نسبت به کشتار روزانه مردم شجاع سوریه چنان تلخ و گزنده و دوراز شأن انسان قرن بیست و یکم است که هیچ کلامی برای بیان آن رسا نیست.</p>	<p>«به نام ایرانیان، مردم سوریه را نکشید!» ۰۶ سپتامبر ۲۰۱۲</p>
<p>دیپلماسی تحریک کشورهای خلیج فارس بر علیه ایران و اخوان المسلمین</p>	<p>ضرورت اتحاد کشورهای خلیج فارس در مقابل ایران و اخوان المسلمین</p>	<p>ایران و اخوان المسلمین بدانند دخالت در امور کشورهای مختل پسندیده نیست و اینکه امنیت خلیج خط قرمز است. در صورت به وجود آمدن هر تحولی در کشورهای خلیجی همه آنها متحد خواهند شد و در کنار هم خواهند ایستاد.</p>	<p>اگر ایران ما را تهدید کند شبکه هایی درون آن تشکیل خواهیم داد ۹ سپتامبر ۲۰۱۲</p>

۱۳۲۸ / رادیو و تلویزیون، سال دهم، شماره بیست و دوم، بهار ۱۳۹۳

<p>تاکید بر استفاده ابزاری ایران از شیعیان</p>	<p>ایران در پی گسترش نفوذ و قدرت طلبی خود در منطقه است</p>	<p>ایران نمی‌خواهد طایفه‌ای را حفظ کند بلکه می‌خواهد به نفوذ خود در منطقه ادامه دهد را که طایفه شیعه پیش از انقلاب اسلامی در ایران وجود داشت و از قرن‌ها پیش در کنار پیروان دیگر مذاهب می‌زیست.</p>	<p>حزب الله سیاست‌های ایران را در سوریه اجرا می‌کند ۹ اکتبر ۲۰۱۲</p>
<p>برجسته‌سازی خطر گسترش شاخه‌های نظامی ایران در منطقه</p>	<p>ایران حتی به همپیمانان خود در منطقه هم اعتماد ندارد</p>	<p>گردان‌های قسام گردان‌های بسیجی تحت امر ایرانند نه تحت امر اسماعیل هنیه، خالد مشعل و... برای این که اگر روزی کشورهایی خواستند رهبران فلسطین را بخرند، گردان‌ها تحت امر ایران باشند.</p>	<p>گردان‌های عزالدین از ایران فرمان می‌گیرند نه از حماس ۲۹ نوامبر ۲۰۱۲</p>
<p>خطر ایران؛ عامل حضور نظامی غربی‌ها در منطقه است</p>	<p>برجسته‌سازی خطر نفوذ و مداخله ایران در کشورهای عربی</p>	<p>نظام ایران با اندیشه‌های افراطی خود همواره خطری بالقوه برای کشورهای عربی به شمار می‌آمده همین موضوع از یک سو باعث خرید فراوان سلاح شده و از سوی دیگر به حضور نظامیان کشورهای قدرتمند دنیا و پایگاه‌هایشان در آن کشورها تداوم بخشیده است.</p>	<p>پرواز کرکس‌های جمهوری اسلامی بر فراز منطقه ۸ دسامبر ۲۰۱۲</p>
<p>هراس‌سازی از روی کار آمدن اسلام‌گرایان شبیه به جمهوری اسلامی ایران در منطقه</p>	<p>وحشت‌سازی از اخوان المسلمین</p>	<p>بسیاری انتظار داشتند (و تحلیل می‌کردند) که مصر از تجربه انقلاب اسلامی ایران درس بگیرد و در همان چاهی نیفتد که انقلاب ایران در سال ۵۷ گرفتار آن شد. ولی دو سال پس از آغاز انقلاب و سرنگونی رژیم حسنی مبارک و سلطه اسلام‌گرایان بر آن، این انتظار به ترکیبی از یأس و نگرانی تبدیل شده و تحلیل‌های دیگری در باره این تحولات عرضه می‌شود.</p>	<p>درسی که از انقلاب مصر نباید گرفت! ۴ فوریه ۲۰۱۲</p>

ب) جمع بندی مرحله چهارم تحلیل گفتمان

در جدول ۳ و ۴، محورهای عمیق دو وبسایت فارسی «صدای آمریکا» و «العربیه» درباره نقش ایران در تحولات خاورمیانه، با ذکر دال های مرکزی و شناور آورده شده است.

جدول ۳: محورهای عمیق وبسایت فارسی «صدای آمریکا» درباره نقش ایران

در تحولات خاورمیانه

محورهای گفتمانی (عمق - عمق)	
دال های مرکزی	دال های شناور
بیداری اسلامی؛ قرائت منفعت طلبانه ایران از تحولات منطقه	۱. تلاش ایران برای مصادره به مطلوب کردن قیام های منطقه با عنوان بیداری اسلامی ۲. بیداری اسلامی یک قرائت شیعی و ایرانی از تحولات منطقه است ۳. ایران بانادیده گرفتن اعتراضات خود، منفعت طلبانه قیام های منطقه را بیداری اسلامی و به نفع خود می داند ۴. بهار عربی از جنس جنبش سبز است و نه بیداری اسلامی ۵. القاء ناهماهنگی میان مواضع دولت و رهبر ایران درباره بیداری اسلامی خواندن تحولات منطقه ۶. برجسته سازی هویت عربی جنبش های منطقه و نادیده گرفتن هویت اسلامی آنها
مأیوس سازی مردم خاورمیانه نسبت به بیداری اسلامی	۱. انقلاب های منطقه نتوانسته است زندگی مردم را بهبود ببخشد ۲. اسلامگرایان بعد از انقلاب های منطقه درگیر جنگ قدرت شده اند ۳. یاس مردم؛ نتیجه تسلط اسلامگرایان بر قیام های منطقه ۴. مایوس سازی مردم نسبت به بیداری اسلامی ۵. گسترش فساد اقتصادی در مصر پس از انقلاب
وحشت سازی از «بیداری اسلامی» و روی کار آمدن اسلامگرایانی شبیه ایران در خاورمیانه	۱. تئوریزه کردن وحشت از دولت های اسلامگرا در منطقه ۲. ترسیم چهره ای ضد حقوق بشری از اسلامگرایان در منطقه ۳. وحشت سازی از بهار عربی بواسطه قدریابی اسلامگرایان افراطی ۴. اسلام هراسی از طریق شبیه سازی همه اسلامگرایان به القاعده ۵. نگرانی از نادیده گرفتن حقوق زنان مصر توسط اسلامگرایان
کشورهای انقلاب کرده منطقه، تمایلی برای دنباله روی از الگوی انقلاب اسلامی ایران ندارند	۱. اخوان المسلمین مصر تمایلی به الگو قرار دادن ایران ندارد ۲. تاکید بر منزوی بودن الگوی ایران در منطقه ۳. شبیه سازی رژیم ایران به رژیم های دیکتاتوری ساقط شده منطقه

<p>۱. ترسیم ترکیه به عنوان الگوی مطلوب جهان اسلام و کشورهای قیام کرده ۲. ترکیه؛ الگویی برای حفظ صلح و ثبات در خاورمیانه</p>	<p>مطرح کردن ترکیه بعنوان الگوی مطلوب برای جهان اسلام، در مقابل الگوی انقلاب اسلامی ایران</p>
<p>۱. برجسته سازی تنش دیپلماتیک بین ایران و کشورهای حاشیه خلیج فارس ۲. وحشت سازی از صدور انقلاب اسلامی برای کشورهای خلیج فارس ۳. زمینه سازی برای اقدام امنیتی اعراب علیه ایران با برجسته ساختن تهدیدات این کشور ۴. برجسته سازی جنگ شیعه و سنی در روابط ایران و اعراب ۵. ضرورت محدود سازی نفوذ و دخالت‌های ایران در خاورمیانه توسط قدرت‌های منطقه ای ۶. ترغیب افکاری عمومی برای تحلیل مسائل در چارچوب سبیه - سنی و سپس ایران-اعراب ۷. دیپلماسی تحریک سلفی‌ها و ایران بر علیه یکدیگر</p>	<p>القاء تنش روزافزون و شکل گیری جنگ قدرت میان ایران و دولت‌های عربی</p>
<p>۱. برجسته سازی تنش بین تهران و ریاض درباره قیام‌های منطقه ۲. درگیری‌های یمن، بازتاب جنگ منطقه‌ای ایران-عربستان است ۳. برجسته سازی دوقطبی ایران - عربستان ۴. عربستان؛ رقیب اصلی منطقه‌ای ایران است ۵. تمایل ایران برای سلطه بر شبه جزیره عربستان دلیل اصلی دخالت ایران در یمن است.</p>	<p>چارچوب‌سازی جنگ قدرت بین ایران و عربستان برای تسلط بر انقلاب‌های منطقه</p>
<p>۱. تأکید بر منزوی بودن الگوی ایران در منطقه ۲. تأکید بر منزوی بودن دولت ایران در خاورمیانه ۳. تمایل ایران برای نزدیک شدن به مصر و عدم رغبت مصر به این رابطه ۴. زمینه سازی برای منزوی ساختن ایران در بین انقلابیون منطقه</p>	<p>تأکید بر منزوی بودن ایران در منطقه خاورمیانه</p>
<p>۱. دیپلماسی شیعه هراسی از طریق برجسته سازی خطر و قدرت هلال شیعی ۲. دیپلماسی تحریک دوقطبی هلال سنی - هلال شیعی علیه یکدیگر برای مدیریت انقلاب‌های منطقه ۳. ترسیم چهره‌ای وطن فروش و "ابزار جنگ ایران" از شیعیان ۴. دیپلماسی تحریک جهان عرب علیه شیعیان ۵. پروژه شیعه هراسی از طریق برجسته سازی کمک‌های تسلیحاتی ایران به گروه‌های شیعه</p>	<p>شیعه هراسی؛ دیپلماسی رسانه‌ای تحریک و ایجاد درگیری میان دولت‌های عربی و شیعیان</p>
<p>۱. منجی سازی از آمریکا در برابر خطر ایران برای کشورهای منطقه ۲. منجی سازی از آمریکا برای ایجاد دموکراسی برای جلوگیری از رشد اسلام‌گرایان افراطی (شبیه به ایران) ۳. منجی سازی از آمریکا برای حمایت از حقوق زنان در کشورهای انقلاب کرده ۴. علت پیروزی انقلاب‌های منطقه، حمایت‌های آمریکا از مخالفین است نه تأثیر پذیری از</p>	<p>منجی‌سازی از آمریکا در برابر تهدید منطقه‌ای ایران و توجیه حضور نظامی این کشور در خاورمیانه</p>

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه های صدای آمریکا و العربیه ۱۴۱/

<p>انقلاب اسلامی ایران ۵. ضرورت محدود سازی قدرت ایران در منطقه توسط آمریکا</p>	
<p>۱. شیعیان قربانی سیاست های اشتباه ایران در منطقه هستند ۲. گرایش به ایران؛ ریشه مشکلات شیعیان منطقه ۳. تلقین نگاه منفی شیعیان منطقه به ایران ۴. تحریک هویت عربی شیعیان برای تقابل آنها با ایران</p>	<p>دیپلماسی تحریک شیعیان منطقه برای تقابل با سیاست های خاورمیانه ای ایران</p>
<p>۱. اعتبارزدایی از گفتارهای ضد تروریسم منطقه ای مقامات ایرانی ۲. ایران؛ پشتیبان گروهک های تروریستی فعال در یمن ۳. تاکید بر انکار مقامات ایران بر عملیات های تروریستی این کشور در منطقه ۴. حمایت ایران از تروریست های منطقه ۵. اگر خطر ایران محدود نشود، گروه های تروریستی چون حزب الله در منطقه رشد می کنند</p>	<p>ایران؛ عامل و حامی تروریسم در منطقه</p>
<p>۱. ایران؛ مهمترین دولت ناقض حقوق بشر در خاورمیانه ۲. ترسیم چهره ای ضد مردمی از ایران بدلیل ایستادن در برابر خواست مردم سوریه ۳. برخلاف ایران؛ غرب از حقوق بشر در یمن، سوریه و بحرین حمایت می کند</p>	<p>ایران کشوری ضد دموکراسی و ضد حقوق بشر در خاورمیانه</p>
<p>۱. تاکید بر حمایت از صلح در یمن ضمن ایران هراسی ۲. تاکید بر حمایت از صلح در بحرین ضمن ایران هراسی ۳. غیرصلح آمیز معرفی کردن پیشرفت های هسته ای ایران برای منطقه ۴. دولت های عربی باید با مخالفین خود بدون خشونت برخورد کنند و تنها عامل هراس ج.ا.ایران است</p>	<p>انتقاد از خشونت دولت های عربی در برخورد با مخالفین، ضمن ایران هراسی</p>
<p>۱. دیپلماسی هراس از برنامه اتمی ایران همزمان با بهار عربی ۲. برنامه اتمی ایران؛ خطری برای گسترش دموکراسی در کشورهای عربی ۳. غیرصلح آمیز معرفی کردن پیشرفت های هسته ای ایران برای منطقه ۴. بهار عربی باعث می شود دولت هایی حامی برنامه خطرناک هسته ای ایران روی کار بیایند</p>	<p>وحشت سازی از برنامه هسته ای ایران در بین کشورهای منطقه</p>
<p>۱. اعتبارزدایی از مواضع مسئولین ایران درباره انقلاب های منطقه با انتقاد از سیاست دوگانه ایران در قبال حوادث سوریه و بحرین ۲. اعتبارزدایی از اعتراضات ایران به سرکوب قیام مردم بحرین ۳. تئوریزه کردن دروغگویی مقامات ایران و سیاست دوگانه ایران در قبال ماهیت قیام های منطقه ۴. اعتبارزدایی از مواضع مقامات ایران مبنی بر عدم دخالت در بحرین ۵. اعتبارزدایی از گفتارهای ضد تروریسم منطقه ای مقامات ایرانی</p>	<p>اعتبارزدایی از بیانات و مواضع مقامات جمهوری اسلامی درباره تحولات منطقه</p>

جدول ۴: محورهای عمیق وبسایت فارسی العربیه درباره نقش ایران
در تحولات خاورمیانه

محورهای گفتمانی (عمق-عمق)	
دال‌های مرکزی	دال‌های شناور
بهار عربی؛ عامل هراس مسئولین جمهوری اسلامی از سقوط نظام ایران	<p>۱. مسئولین ایرانی از گسترش بهار عربی و سرنوشتی نظام در هراس هستند</p> <p>۲. سانسور اثرگذاری جنبش سبز در قیام‌های منطقه توسط مقامات ایرانی</p> <p>۳. سیاست دوگانه مسئولین ایرانی؛ حمایت از انقلاب‌های منطقه، سرکوب مخالفین داخلی</p> <p>۴. انتظارات ایران از تحولات منطقه بر آورده نشده است و اکنون این قیام‌ها باعث ترس ایران شده است.</p> <p>۵. همسان‌سازی بهار عربی با فتنه سال ۸۸ ایران</p>
تحریک مخالفان دولت ایران برای قیام علیه جمهوری اسلامی با الگوگیری از بهار عربی	<p>۱. انقلاب مردم ایران نزدیک است لکن حاکمیت با تهدید نظامی از آن جلوگیری می‌کند.</p> <p>۲. دیپلماسی تحریک اقلیت‌های ایرانی علیه حاکمیت در راستای بهار عربی</p> <p>۳. دیپلماسی تحریک اقلیت‌ها و اقوام ایرانی بر علیه حاکمیت با الگوگیری از اقوام کشورهای انقلاب کرده</p> <p>۴. تحریک مردم ایران علیه سیاست‌های منطقه‌ای این کشور</p>
بیداری اسلامی یک توهم است	<p>۱. تحلیل ایران از بهار عربی به گونه‌ای شاذ و مخالف با برداشت جهانیان است.</p> <p>۲. ایران قرائتی متناسب با منافع خود از بهار عربی دارد</p> <p>۳. بیداری اسلامی توهم دولتمردان ایران است که تنها سوریه از آن در امان است</p> <p>۴. تئوریزه کردن سوءاستفاده ایران از احساسات دینی ملل مسلمان در جهت منافع خود</p> <p>۵. دستگاه‌های حکومتی (ونه مردمی) ایران اصرار دارند قیام‌های منطقه را اسلامی بدانند</p> <p>۶. ریشه انقلاب‌های منطقه مسائل معیشتی است</p> <p>۷. حوادث منطقه بیداری اسلامی نیست</p>
تئوریزه کردن اثر گذار نبودن انقلاب اسلامی ایران در قیام‌های منطقه	<p>۱. مسئولین ایرانی می‌خواهند با دروغ گویی بهار عربی را ناشی از انقلاب ایران معرفی کنند</p> <p>۲. مقامات ایران دلایل اصلی انقلاب‌های منطقه را نادیده می‌گیرند چون به نفعشان نیست.</p> <p>۳. انقلاب‌های جهان عرب متأثر از جنبش سبز ایران است.</p> <p>۴. مسئله صدور انقلاب یک چالش پایدار بین ایران و کشورهای اسلامی است.</p> <p>۵. مخالفین دولت ایران معتقد به تأثیر پذیری بهار عربی از انقلاب ایران نیستند</p> <p>۶. عملکرد بد انقلاب ایران، مردم را به وضع موجود راضی کرد و قیام‌ها را به تأخیر انداخت.</p> <p>۷. ایران در صدور انقلاب اسلامی به کشورهای منطقه شکست خورده است.</p>

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه‌های صدای آمریکا و العربیه / ۱۴۳

<p>۱. محدود سازی آزادی و حقوق شهروندان در صورت به قدرت رسیدن اسلامگرایان در منطقه (که ایران مبلغ آن است)</p> <p>۲. حاکمیت‌های اسلامگرا چون ایران، در حل مشکلات مردم ناتوان و ناکارآمد هستند</p> <p>۳. هراس سازی از جریان‌ات اسلام گرا در کشورهای منطقه</p> <p>۴. ایران در صدد مصادره انقلاب‌های منطقه است</p>	<p>هراس‌سازی از روی کارآمدن اسلام‌گرایان شبیه به جمهوری اسلامی ایران در منطقه</p>
<p>۱. استفاده ابزاری ایران از شیعیان برای صدور انقلاب و دخالت در کشورهای منطقه</p> <p>۲. حمایت ایران از شیعیان براساس منافع خود و بصورت گزینشی است</p> <p>۳. خطر نفوذ ایران در همه کشورهای دارای جمعیت شیعه</p>	<p>ایران برای رسیدن به منافع خود در منطقه، از شیعیان استفاده ابزاری می‌کند</p>
<p>۱. شیعیان افرادی متوحش هستند که که بر علیه اهل سنت فعالیت می‌کنند</p> <p>۲. هراس سازی از شیعیان و جنبش‌های شیعی در منطقه</p> <p>۳. معرفی شیعیان بعنوان افرادی متعصب و عامل تفرقه بین مردم</p> <p>۴. شیعیان ایران به راحتی به مقدس سنی‌ها توهین میکنند</p>	<p>بازنمایی وحشت‌ساز از شیعیان خاورمیانه، به دلیل نزدیکی به ایران</p>
<p>۱. برجسته سازی مواضع شیعیان مخالف ایران در جهان اسلام</p> <p>۲. ایران در پی سلطه جویی بر شیعیان برای رسیدن به منافع خود است</p> <p>۳. ایجاد نگرش منفی در شیعیان نسبت به ایران</p> <p>۴. تئوری سازی ظلم به اعراب شیعه در خوزستان</p> <p>۵. بسیاری از شیعیان اعتقادی به اصل ولایت فقیه ندارند</p> <p>۶. همه شیعیان با مواضع ایران در منطقه موافق نیستند</p> <p>۷. مشروعیت‌زدایی از نظرات مراجع شیعی نزدیک به ایران</p>	<p>برجسته‌سازی هویت ملی - عربی شیعیان و تحریک شیعیان منطقه برای مخالفت با ایران</p>
<p>۱. عدم تمایل جنبش‌های ضد استعماری منطقه به استفاده از الگوی ایران</p> <p>۲. هیچ کشوری در جهان اسلام مایل به الگوی گیری از انقلاب اسلامی ایران نیست</p> <p>۳. انقلابیون کشورهای عربی به ایران بدبین هستند و از آن الگو نمی‌گیرند</p> <p>۴. عدم تمایل رهبران کشورهای انقلاب کرده برای الگوگیری از ایران بدلیل افراط‌گرایی و تک حزبی بودن ایران</p> <p>۵. ایران؛ کشوری منفور در بین ملل عرب</p>	<p>انقلابیون منطقه تمایلی به استفاده از الگوی انقلاب اسلامی ایران ندارند</p>
<p>۱. تئوریزه کردن هراس از الگوی انقلاب اسلامی برای ملت‌های عرب</p> <p>۲. انقلابیون سابق ایران هم از الگوی انقلاب اسلامی راضی نیستند</p> <p>۳. دولت ایران نمی‌تواند الگوی خوبی برای کشورهای انقلاب کرده باشد چرا که حتی مردم ایران هم از آن ناراضی هستند</p> <p>۴. ایران شیعی که به اهل سنت خود ظلم میکند نمی‌تواند الگوی کشورهای سنی باشد</p>	<p>منفور سازی الگوی ایران برای ملت‌های تازه انقلاب کرده منطقه</p>

<p>۵. ایران بدلیل تاکید بر بنیاد گرایی مذهبی نتوانسته است الگوی کشورهای منطقه بشود ۶. اجرای مدل ایران، در نهایت به استبداد داخلی می‌انجامد</p>	
<p>۱. الگوی ترکیه بهتر از الگوی ایران میتواند صلح و ثبات را در خاورمیانه بوجود آورد ۲. عربستان و ترکیه برندگان حقیقی قیام‌های منطقه هستند ۳. الگوی ایران باعث تنش‌زایی در منطقه می‌شود ولی الگوی ترکیه باعث تنش‌زایی در منطقه نمی‌شود ۴. ترکیه بدلیل حکومتداری بااسلام دموکراتیک وسکولار، الگوی مطلوب آینده کشورها منطقه است</p>	<p>ترکیه؛ الگوی مطلوب حکومت داری مبتنی بر «اسلام سکولار»</p>
<p>۱. دیپلماسی تحریک کشورهای عربی برای اتحاد در برابر خطر ایران ۲. ضرورت اتحاد کشورهای خلیج فارس در مقابل ایران و اخوان المسلمین ۳. کشورهای خلیج بطور متحد در برابر زیاده خواهی ایران در منطقه می‌ایستند ۴. ضرورت اتحاد کشورهای حاشیه خلیج فارس برای برخورد دیپلماتیک با ایران ۵. احتمال اقدام نظامی مشترک کشورهای خلیج علیه ایران وجود دارد ۶. تئوریزه کردن بی اعتمادی جهان عرب به ایران</p>	<p>ضرورت سازی برای اتحاد دولت‌های عربی در برابر خطر ایران</p>
<p>۱. تئوری سازی ظلم به اعراب شیعه در خوزستان ۲. برجسته سازی نارضایتی‌های اهل سنت ساکن ایران ۳. ایران شیعی که به اهل سنت خود ظلم میکند نمی تواند الگوی کشورهای سنی باشد ۴. تاکید بر ظلم به قومیت‌ها(خصوصا اعراب) در ایران</p>	<p>ایران علیه اعراب (ساکن خوزستان) و اهل سنت خود ظلم می کند و تبعیض قائل می شود</p>
<p>۱. دولت ایران نیز مانند قذافی دیکتاتور است که چرا که هردو یک رژیم ایدئولوژیک دگم و خشن دارند ۲. جمهوری اسلامی و قذافی هردو دیکتاتوری هستند که مخالفین خود را به اسم انقلابی‌گری حذف می کنند ۳. دولت ایران و رژیم دیکتاتور لیبی هردو از جنبش‌های ضد غربی حمایت می کردند ۴. تئوریزه کردن شباهت‌های مدل دولت ایران با حسنی مبارک و دیکتاتورهای منطقه</p>	<p>شبیه سازی رژیم جمهوری اسلامی به نظام‌های دیکتاتوری ساقط شده منطقه</p>
<p>۱. مشروعیت بخشی به تهاجم غرب علیه ایران بدلیل حمایت ایران از تروریست‌ها ۲. بدلیل شباهت‌های دولت ایران با رژیم قذافی، مناسب ترین راه برای مبارزه با ایران همان الگوی لیبی (مداخله نظامی) است ۳. ضرورت محدود سازی قدرت ایران توسط غربی ها ۴. ضرورت جلوگیری از ارسال تسلیحات به تروریست‌ها توسط ایران، با کمک آمریکا</p>	<p>ضرورت محدودسازی تهدیدات ایران توسط قدرت‌های «فرا منطقه ای»</p>

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه های صدای آمریکا و العربیه / ۱۴۵

<p>۱. مواضع ایران در حمایت از قیامها بر اساس فرقه گرایی است و نه دموکراسی خواهی ۲. ایران در پی ایجاد فتنه مذهبی در کشورهای منطقه است ۳. ایجاد فتنه مذهبی در یمن و تضعیف این کشور، به سود ایران است ۴. تاکید بر سیاست فرقه گرایی ایران در مصر ۵. تاکید بر ایجاد «فتنه مذهبی» در کشورهای عربی توسط ایران ۶. دخالت های ایران در بحرین عامل انحراف مطالبات آزادیخواهانه مردمی به سمت مطالبات فرقه ای شده است</p>	<p>ایجاد فتنه مذهبی؛ راهبرد ایران برای تضعیف دولت های عربی، (انتقاد از سیاست فرقه گرایی ایران در منطقه)</p>
<p>۱. ایران تهدیدی خطرناک برای منطقه و جهان است ۲. ایران تهدید کننده شاهراه اصلی نفت جهان ۳. تاکید بر نقش آفرینی ایران در جهت ناآرام سازی منطقه ۴. تاکید بر خطر بالقوه ایران برای ایجاد بحران در بازار نفت جهان ۵. ایران کشوری قانون شکن و غیر قابل اعتماد است ۶. تئوریزه کردن هراس از ایران همسان با القاعده ۷. ترسیم چهره ای مبهم و خوف انگیز از مقامات ایران ۸. معرفی ایران بعنوان ریشه و عامل اصلی چالش های منطقه</p>	<p>ایران؛ ریشه اصلی چالش ها و تهدیدات خاورمیانه</p>
<p>۱. ایران با حمایت از گروه های مسلح هماهنگ با خود در پی سلطه بر منطقه است ۲. وحشت سازی از احتمال سیطره ایران بر کشورهای سنی مذهب ۳. تاکید بر سیاست سلطه جویی و خود بزرگ بینی ایران در خاورمیانه ۴. درآمدهای ناشی از نفت باعث شده ایران با خیالی راحت به ماجراجویی در منطقه بپردازد ۵. کشورهای عربی خواهان برقراری صلح در منطقه هستند</p>	<p>تمایل ایران برای اعمال سلطه و تحت الحمایه خود کردن کشورهای منطقه</p>
<p>۱. دموکراسی با الگوی جمهوری اسلامی ایران برای انقلاب های منطقه قابل جمع نیست ۲. برای تامین آزادی و ثبات در منطقه باید با ایران مقابله کرد ۳. حمایت ایران از گروه های تروریستی در خاورمیانه ۴. مشروعیت بخشی به تهاجم غرب علیه ایران بدلیل حمایت ایران از تروریست ها ۵. تئوری سازی تمایل ایران برای حل مشکلات منطقه از طریق خونریزی و نه از طریق قره بختگان</p>	<p>جمهوری اسلامی ایران مانع برقراری دموکراسی، صلح و امنیت در خاورمیانه است</p>

جمع بندی و نتیجه گیری

در مرحله پنجم تحلیل گفتمان که مرحله عمیق تر تحلیل است، محورهای مرکزی گفتمان دو رسانه درباره نقش ایران در تحولات منطقه بررسی و مقایسه می شود.

هر دو رسانه در محور گفتمانی مشترک بر نفی هویت دینی و ریشه‌های اسلام‌گرایانه انقلاب‌های منطقه تاکید می‌کنند، وبسایت‌های فارسی صدای آمریکا و العربیه که عنوان «بهار عربی» را برای توصیف قیام‌های منطقه خاورمیانه در سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ مناسب می‌دانند، اختلاف رویکردشان در این است که العربیه «بیداری اسلامی» را یک توهم می‌داند، در حالی که صدای آمریکا معتقد است ایران آگاهانه برای کسب منفعت خود از انقلاب‌های منطقه، این نام‌گذاری را انجام داده است. همچنین دو رسانه و به خصوص العربیه، هرگونه اثرپذیری انقلاب‌های منطقه از انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹م را نفی کرده و حتی قیام‌های منطقه را متأثر از یک جنبش اپوزیسیون دولت ایران یعنی جنبش سبز می‌داند. این رسانه‌ها پس از سیاه‌نمایی وضعیت موجود ایران می‌گویند انقلاب ایران نه تنها تأثیری بر انقلاب‌های کشورهای اسلامی نگذاشته است بلکه مشاهده وضعیت نابسامان ایران پس از انقلاب توسط مردم منطقه، باعث شده انقلاب کشورهای عربی به تاخیر بیافتد. این موارد در جدول ۵ مشخص است.

جدول ۵: «مقایسه» گفتمان وبسایت‌های فارسی صدای آمریکا و العربیه درباره نقش ایران در تحولات خاورمیانه

العربیه	صدای آمریکا
بیداری اسلامی یک توهم است	بیداری اسلامی؛ قرائت منفعت‌طلبانه ایران از تحولات منطقه
هراس‌سازی از روی کارآمدن اسلامگرایان شبیه به جمهوری اسلامی ایران در منطقه	وحشت‌سازی از «بیداری اسلامی» و روی کار آمدن اسلامگرایانی شبیه ایران در خاورمیانه
بازنمایی وحشت‌ساز از شیعیان خاورمیانه، به دلیل نزدیکی به ایران	شیعه‌هراسی؛ دیپلماسی تحریک و ایجاد درگیری میان دولت‌های عربی و شیعیان
انقلابیون منطقه تمایلی به استفاده از الگوی انقلاب اسلامی ایران ندارند	کشورهای انقلاب کرده منطقه، تمایلی برای دنباله‌روی از الگوی انقلاب اسلامی ایران ندارند
ترکیه؛ الگوی مطلوب حکومت داری مبتنی بر «اسلام سکولار»	مطرح کردن ترکیه بعنوان الگوی مطلوب برای جهان اسلام، در مقابل الگوی انقلاب اسلامی ایران

مقایسه گفتمان خبری وبسایت های فارسی شبکه های صدای آمریکا و العربیه / ۱۴۷

تمایل ایران برای اعمال سلطه و تحت الحمایه خود کردن کشورهای منطقه	تاکید بر سلطه جویی ایران در منطقه؛ با استفاده از نفوذ سپاه پاسداران، نفوذ امنیتی - اطلاعاتی و جنبش های همسوی ایران در منطقه (مانند حزب الله و حماس)
جمهوری اسلامی ایران مانع برقراری دموکراسی، صلح و امنیت در خاورمیانه است	ایران کشوری ضد دموکراسی و ضد حقوق بشر در خاورمیانه
انتقاد از سیاست های دوگانه مسئولین جمهوری اسلامی در قبال تحولات کشورهای منطقه (بویژه بحرین و سوریه)	اعتبار زدایی از بیانات و مواضع مقامات جمهوری اسلامی درباره تحولات منطقه
ضرورت محدود سازی تهدیدات ایران توسط قدرت های «فرامنطقه ای»	منجی سازی از آمریکا در برابر تهدید منطقه ای ایران و توجیه حضور نظامی این کشور در خاورمیانه
منفور سازی الگوی ایران برای ملت های تازه انقلاب کرده	تاکید بر منزوی بودن ایران در منطقه خاورمیانه
ضرورت سازی برای اتحاد دولت های عربی در برابر خطر ایران	القاء تنش روزافزون و شکل گیری جنگ قدرت میان ایران و دولت های عربی
ایران برای رسیدن به منافع خود در منطقه، از شیعیان استفاده ابزاری می کند	مایوس سازی مردم خاورمیانه نسبت به آینده قیام های منطقه
ایجاد فتنه مذهبی؛ راهبرد ایران برای تضعیف دولت های عربی، انتقاد از سیاست فرقه گرایی ایران در منطقه	چارچوب سازی جنگ قدرت بین ایران و عربستان برای تسلط بر انقلاب های منطقه
شبیه سازی رژیم جمهوری اسلامی به نظام های دیکتاتوری منطقه	انتقاد از خشونت دولت های عربی در برخورد با مخالفین، ضمن ایران هراسی
تئوریزه کردن اثرگذار نبودن انقلاب اسلامی ایران در قیام های منطقه	وحشت سازی از برنامه هسته ای ایران در بین کشورهای منطقه
ایران؛ ریشه اصلی چالش ها و تهدیدات خاورمیانه	ایران؛ عامل و حامی تروریسم در منطقه
بهار عربی؛ عامل هراس مسئولین جمهوری اسلامی از سقوط نظام ایران	
ایران علیه اعراب (ساکن خوزستان) و اهل سنت خود ظلم می کند و تبعیض قائل می شود	
تحریک مخالفان دولت ایران برای انقلاب علیه جمهوری اسلامی با الگو گیری از بهار عربی	

در ماه‌های نخستین شکل‌گیری قیام‌های منطقه، رسانه دولت آمریکا و العربیه که سقوط پی در پی هم‌پیمانان این کشورها در خاورمیانه و شمال آفریقا را می‌بینند و از سویی دیگر شادمانی ایران از صدور انقلاب خود را نظاره‌گر هستند، سعی می‌کنند مخاطبین خود را نسبت به این قیام مایوس و ناامید ساخته و نسبت به بهبود زندگی مردم پس از این قیام‌ها تشکیک کند. اما در این بین سوریه استثناء است و خصوصاً، العربیه تأکید ویژه‌ای دارد تحولات سوریه را انقلاب بنامد.

وبسایت‌های فارسی صدای آمریکا و العربیه هر دو در گفتمان منطقه‌ای خود، سعی در اعتبارزدایی از مواضع و بیانات مسئولین ایرانی درباره تحولات کشورهای منطقه دارند، العربیه بیشتر به انتقاد از آنچه «سیاست دوگانه مسئولین ایران درباره تحولات کشورهای منطقه» می‌نامد می‌پردازد و به طور خاص اعتراضات عمومی در بحرین و سوریه را مثال می‌زند و با این محور گفتمانی، العربیه، صداقت مسئولین ایرانی در حمایت از انقلاب‌های منطقه را زیر سؤال می‌برد. چارچوب‌سازی وبسایت فارسی صدای آمریکا نیز به گونه‌ای است که مواضع ایران را به شکلی برای مخاطبین بازنمایی می‌کند که گویی مقامات ایران در حال دروغ‌گویی هستند.

با اعتبارزدایی از مواضع مسئولین ایران درباره انقلاب‌های منطقه مثلاً با تأکید بر حمایت ایران از تروریسم منطقه‌ای و سپس آوردن ادعاهای مقامات ایرانی مبنی بر مبارزه با تروریسم. و یا اعتبارزدایی از مواضع مقامات ایران مبنی بر عدم دخالت در حوادث کشورهای منطقه، و هم‌زمان پرداختن به ده‌ها خبر درباره دخالت ایران در کشورهای منطقه.

هر دو رسانه برای ایجاد هراس از انقلاب اسلامی ایران و الگو نشدن آن، سه گفتمان طراحی کرده اند: گفتمان اسلام‌هراسی، ایران‌هراسی و شیعه‌هراسی. که به نظر می‌رسد هر سه مقدمه‌ای برای هراس از انقلاب اسلامی ایران است. در گفتمان خاورمیانه وبسایت‌های فارسی صدای آمریکا و العربیه محور مشترکی وجود دارد که در آن به اسلام‌هراسی پرداخته اند، به‌گونه‌ای که در مخاطب، هراس از روی کار آمدن

اسلام‌گرایانی نزدیک و شبیه به ایران، ایجاد می‌شود. العربیه و صدای آمریکا در محوری مشترک در گفتمان خاورمیانه‌ای خود از یک سو با نفی هویت اسلامی، هدف و ریشه اصلی انقلاب‌های منطقه را رسیدن به دموکراسی و احقاق حقوق بشر و مبارزه با تروریسم معرفی می‌کنند و از سویی دیگر، تصویری ضد حقوق بشر، ضد دموکراسی و حامی تروریسم از ایران بازنمایی می‌کنند. به نظر می‌رسد این محور گفتمانی مشترک دو رسانه، با سه هدف صورت می‌گیرد: ۱. تکمیل گفتمان کلی‌تر ایران هراسی ۲. الگو نشدن ایران برای کشورهای تازه انقلاب کرده ۳. تحریک کشورهای منطقه علیه ایران به بهانه حمایت ایران از تروریسم منطقه‌ای یکی از محورهای متفاوت گفتمان وبسایت فارسی العربیه که صدای آمریکا کمتر به آن پرداخته است، دیپلماسی رسانه‌ای تحریک مخالفین دولت ایران برای انقلاب علیه جمهوری اسلامی، همگام با انقلاب‌های منطقه است. العربیه می‌گوید اعراب خوزستان، سنی‌ها و سایر اقلیت‌های ناراضی ایران باید با الگوگیری از قیام‌های کشورهای عربی دست به اعتراض و انقلاب علیه جمهوری اسلامی بزنند. تفاوت مهم دو رسانه در تحریک مخالفان جمهوری اسلامی، تمرکز العربیه بر روی اعراب خوزستان و سنی‌مذاهب‌های ایران است. وبسایت فارسی صدای آمریکا در محوری متفاوت از العربیه، همگام با گفتمان سیاست خارجی آمریکا مبنی بر حمایت از دموکراسی و حقوق بشر در کشورهای خاورمیانه، از دولت‌های درگیر با مخالفین خود در خاورمیانه می‌خواهد از خشونت پرهیز کنند و گاه از این دولت‌ها به‌خاطر به‌کارگیری روش‌های خشن در برخورد با مخالفین، انتقاد می‌کند، لکن در همه این اخبار و تحلیل‌ها ایران‌هراسی را نیز (به شیوه‌های ذکر شده در محورهای دیگر) چاشنی کار می‌کند، به گونه‌ای که گویی این رسانه، حامی صلح و ثبات در خاورمیانه است، لکن بزرگترین خطر این منطقه ایران است که باید با عوامل نفوذی آن برخورد شود.

یکی دیگر از محورهای مشترک گفتمان این دو رسانه تأکید بر «سلطه جویی ایران در خاورمیانه» است، با این تفاوت که صدای آمریکا بیش از العربیه، به برجسته‌سازی

نفوذ امنیتی - اطلاعاتی ایران در کشورهای منطقه می‌پردازد و نفوذ سپاه پاسداران، نفوذ امنیتی - اطلاعاتی و جنبش‌های هم‌سوی ایران در منطقه (مانند حزب الله و حماس) را عوامل سلطه‌جویی ایران بر منطقه می‌داند. یکی از محورهای برجسته در گفتمان خاورمیانه‌ای صدای آمریکا که العربیه کمتر به آن پرداخته است، وحشت‌سازی از برنامه اتمی ایران برای کشورهای خاورمیانه است. به نظر می‌رسد این محور نیز یکی دیگر از تاکتیک‌های این رسانه برای تکمیل گفتمان کلی‌تر ایران‌هراسی در خاورمیانه باشد. این رسانه در تحلیل‌های خود روی کار آمدن دولت‌های اسلام‌گرا در منطقه را عامل نزدیک‌تر شدن ایران به توانایی ساخت بمب اتم معرفی می‌کند.

یکی از محورهایی که خاص گفتمان خاورمیانه‌ای العربیه است، دل‌بستگی به سنی‌ها و اعراب است، به همین دلیل یکی از محورهای گفتمان ایران‌هراسی این رسانه القاء ظلم به اعراب خوزستان و سنی‌مذهب‌های ایران است. با این محور، العربیه هم به دیپلماسی تحریک اعراب و سنی‌مذهب‌های ایران علیه حاکمیت می‌پردازد و هم الگوی حکومت‌داری ایران را ناقص و ضدسنی‌مذهبان و اعراب‌بازنمایی می‌کند. گفتمان وب‌سایت فارسی العربیه در محوری متفاوت از صدای آمریکا؛ سیاست خارجی ایران در خاورمیانه را «فرقه‌گرایانه» توصیف می‌کند و معتقد است ایران در پی ایجاد فتنه مذهبی در کشورهای منطقه است. به اعتقاد این رسانه ایجاد فتنه مذهبی، راهبرد ایران برای تضعیف دولت‌های عربی است و به همین دلیل انتقاد از سیاست فرقه‌گرایی ایران در منطقه، یکی از محورهای گفتمان خاورمیانه‌ای العربیه است.

گفتمان شیعه‌هراسی صدای آمریکا و العربیه دو محور مشترک دارد؛ هر دو رسانه سعی می‌کنند تصویری هراسناک از شیعیان نزدیک به جمهوری اسلامی‌بازنمایی کنند. با این تفاوت که صدای آمریکا مطابق با گفتمان خاورمیانه‌ای خود برای ایجاد و القاء جنگ قدرت بین حامیان ایران و اعراب، سعی می‌کند شیعیان و جنبش‌های شیعی منطقه که به ایران نزدیک هستند و نگرش مثبتی به گفتمان انقلاب اسلامی ایران دارند را به عنوان یک تهدید بالقوه در کشورهای عربی معرفی کند که هر لحظه ممکن است دست

به شورش بزنند. در مقابل وبسایت فارسی العربیه شیعیان منطقه را به مثابه ابزار قدرت‌طلبی و سلطه جویی ایران معرفی می‌کند و در چارچوب‌سازی برای مخاطب خود می‌گوید؛ ایران برای رسیدن به منافع خود در منطقه، از شیعیان استفاده ابزاری می‌کند.

هر دو رسانه در محوری شبیه به هم سعی می‌کنند دیپلماسی رسانه‌ای تحریک شیعیان منطقه علیه ایران را به کار بگیرند و شیعیان منطقه را نسبت به ایران بدبین سازند و بین ایران و شیعیان منطقه انشقاق ایجاد کنند. با این تفاوت که این دیپلماسی رسانه‌ای از سوی العربیه با رنگ و بوی نژادی صورت می‌پذیرد، یعنی وبسایت فارسی العربیه سعی می‌کند با برجسته‌سازی «هویت عربی» شیعیان منطقه از یک سو و احساسات وطن دوستی و «هویت ملی» آنان از سوی دیگر آنان را وادار کند دست از حمایت از سیاست‌های ایران بردارند. در مقابل صدای آمریکا بیشتر سعی می‌کند شیعیان منطقه را قربانیان سیاست‌های اشتباه ایران در منطقه معرفی کند.

پس از سپری شدن مدتی از وقوع انقلاب‌ها و قیام‌های منطقه، انقلابیون این کشورها (به‌خصوص مصر) برای نظام‌سازی و توسعه کشورشان، نیاز به یک الگوی حکومت‌داری، دارند. در این هنگام صدای آمریکا و العربیه در محور گفتمانی مشترکی ضمن ترسیم چهره‌ای نامناسب و ناکارآمد از الگوی انقلاب اسلامی ایران، در گام بعدی الگوی ایران را در بین انقلابیون منطقه منزوی نشان می‌دهند. اما تفاوت رویکرد دو رسانه در آن است که العربیه در این بین تأکید بیشتری دارد که در بهترین حالت الگوی حکومت‌داری رژیم جمهوری اسلامی شبیه به دیکتاتوری‌های ساقط شده منطقه است و در مقابل وبسایت فارسی صدای آمریکا تأکید بیشتری بر منزوی بودن دولت و کشور ایران (و نه فقط الگوی انقلاب ایران) در منطقه خاورمیانه و روابط دیپلماتیک با کشورهای دیگر، دارد. سپس هر دو رسانه ترکیه را به‌عنوان الگوی مطلوب برای کشورهای تازه انقلاب کرده منطقه معرفی می‌کنند، با این تفاوت که صدای آمریکا در معرفی الگوی ترکیه تأکیدی بر سکولاریسم اسلامی ندارد ولی العربیه که گفتمان اسلام

سکولار را در خاورمیانه پیگیری می‌کند سعی می‌کند الگوی ترکیه را به عنوان الگویی مطلوب مبتنی بر "اسلام سکولار" که می‌تواند صلح و ثبات را در خاورمیانه ایجاد کند، برای انقلابیون منطقه ترسیم می‌کند.

پیشنهادها

۱. باتوجه به تاکید رسانه‌های بیگانه بر «سیاست فرقه‌گرایانه ایران در منطقه»، مناسب‌تر است رسانه‌های ج.ا.ایران بر وجوه مشترکی مذاهب اسلامی تاکید بیشتری کرده و به کاهش تمرکز و حساسیت درباره وجوه افتراق مذاهب اسلامی بپردازند.
۲. به نظر می‌رسد برقراری ارتباط مستقیم با مردم کشورهای اسلامی و گسترش دیپلماسی عمومی و دیپلماسی رسانه‌ای با ملل عرب، از طریق گسترش و تقویت شبکه‌های برون مرزی رادیو تلویزیونی، توسعه شبکه‌های اجتماعی سایبری و... راهکار مناسبی برای مقابله با پروژه ایران هراسی باشد. عدم تمرکز در دستگاه دیپلماسی رسانه‌ای، یکی از مشکلاتی است که رسانه‌های ما از آن رنج می‌برند. لذا پیشنهاد می‌شود مرکز واحدی تشکیل شود و به طور متمرکز پروژه دیپلماسی رسانه‌ای ج.ا.ایران را پیگیری و مدیریت کند.
۳. یکی از مهم‌ترین تاکتیک‌های رسانه‌های بیگانه، ایجاد شبهات بی‌پایه و اساس درباره ایران است، در نقطه مقابل پاسخ‌گویی به این شبهات سبب اتلاف وقت و انرژی زیاد برای رسانه‌های ج.ا.ایران می‌شود، در نقطه مقابل رسانه‌های ج.ا. می‌توانند با تولید «ضد جریان» زمین‌بازی را عوض کرده و رسانه‌های بیگانه را مجبور به پاسخ‌گویی کنند و نبض جریان بین‌المللی اخبار را به دست گیرند.

منابع

- فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹). تحلیل انتقادی گفتمان (پیران، بهرامپور، مترجم). مقدم، کریمیان، ایزدی، کاشی و نیستانی. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- وان دایک، تئون آدریانوس (۱۳۸۲). مطالعاتی در تحلیل گفتمان: از دستور متن تا گفتمان کاوی. انتقادی (پیروز ایزدی، مترجم). تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- میرفرخایی، تزا (۱۳۸۳). فرآیند تحلیل گفتمان. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- بشیر، حسن و همکاران (۱۳۸۹). خبر؛ تحلیل شبکه‌ای و تحلیل گفتمان. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام).
- بشیر، حسن (۱۳۹۰). رسانه‌های بیگانه؛ قرائتی با تحلیل گفتمانی. تهران: انتشارات سیما شرق.
- تاجیک، محمدرضا (۱۳۷۸). فرامدرنیسم و تحلیل گفتمان. تهران: نشر فرهنگ اسلامی.
- سورین، ورنر جی و تانکارد، جیمز دبلیو (۱۳۸۱). نظریه‌های ارتباطات (علیرضا دهقان، مترجم). تهران: دانشگاه تهران.
- مهدیزاده، سیدمحمد (۱۳۸۷). رسانه‌ها و بازنمایی. تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.
- گیلبوا، ایتان (۱۳۸۸). ارتباطات جهانی و سیاست خارجی (آشنا، حسام الدین، اسماعیلی، محمد صادق). تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام).
- بشیر، حسن، حاتمی، حمیدرضا (۱۳۸۸). مطالعه مقایسه‌ای رویکردهای انتخاباتی: تحلیل سرمقاله‌های جمهوری اسلامی و کیهان درباره دومین مرحله انتخابات مجلس هشتم. فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، ش ۱، صص ۹۳-۱۴.

- گیویان، عبدالله و سروی زرگر (۱۳۸۸). «بازنمایی ایران در سینمای هالیوود»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره دوم، ش ۸
- سبیلان اردستانی، حسن (۱۳۸۳). عملیات روانی و دیپلماسی رسانه‌ای، فصلنامه عملیات روانی، ش ۷.
- طاهری، سید مهدی (۱۳۸۷). انقلاب بیدارساز. هفته‌نامه پگاه حوزه، ش ۲۴۸.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۹). دو چهره اسلام‌هراسی؛ سلبی و ایجابی در تبلیغات غرب. مجله رسانه، ش ۷۹.
- Maxwell McCombs (2004). **Setting The Agenda** (The Mass Media and Public Opinion). Polity press: first published in 2004, Reprinted 2005, 2006 (twice).
- Flick, Uwe (2005). **An Introduction to Qualitative Research**. Second Edition, Sage Publication.
- Stafford, Gil and Roy (2003). **The Media Student's Book**. Branston press.
- Watson, James and Hill, Anne (2006). **Dictionary of Media and Communication Studies**. 7th Edition, Hodder Arnold Publication.
- Hall, Stuart (1997). **The Work of Representation, In Cultural Representation and Signifying Practice**, Sage Publication.
- Rojek, Chris (2007). **Cultural Studies**, Polity Press.
- Rojek, Chris (2003). **Stuart Hall**, Polity Publications.
- Dons Bach, Wolfgang (2008). **The international encyclopedia of communication**. New York: Blackwell Publishing.
- Crystal, Garry (2007). **What is media imperialism?** .Conjuncture Corporation, 2007.

- Stubbs, Michael (1983). **Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language**. Oxford: Basil Blackwell.
- Slembrouck, Stef (2006). **What is meant by "discourse analysis"?**
www.alarabiya.net
- www.ir.voanews.com

پښتو ښکته ځاښه علوم انساني و مطالعات فرښکته
پرتال جامع علوم انساني